

SZAKDOLGOZAT

Paragi-Nárai Bernadett
tanító

Kaposvár
2023.

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Tanító Szak

**MESEILLUSZTRÁCIÓK ÉS HATÁSAIK A GYERME-
KEK VIZUÁLIS KÖZLÉSÉRE**

Belső konzulens:

Farkas Beáta
egyetemi művésztanár

Készítette:

Paragi-Nárai Bernadett
HSCA0H
levelező

Neveléstudományi Intézet

Kaposvár
2023.

Tartalom

Bevezetés	4
1. A meseillusztráció	5
1.1. A meseillusztráció története	5
1.2. A meseillusztrációk szerepe	7
1.3. A meseillusztrációk pozitív és negatív hatásai	8
1.4. A rajzolás gátjai	11
2. A meseillusztrációk visszatükröződése a gyermekek vizuális közlésében	13
2.1. Gyermekrajzok és meseillusztrációk	13
2.2. A pedagógusok és a gyermekek által alkotott vélemények a meseillusztrációk hatásairól a gyermekek alkotómunkájára kivetítve	19
2.3. A tanulói kérdőív kiértékelése	20
2.4. Pedagógusok kérdőívének elemzése	33
3. Összegzés	41
Hivatkozások	43
Felhasznált irodalom	45
Online források:	46
Képek forrásanyaga	47
A kérdőívek forrásanyaga	48
Mellékletek	50

BEVEZETÉS

A szakdolgozatom témája és célkitűzések

Szakdolgozatomban a meseillusztrációkkal és a gyermekek vizuális közlésére gyakorolt hatásával foglalkozom. Munkám során látom a gyerekeket alkotás közben, nagyon sok rajzot kapok tőlük. Gyakorló édesanyaként én is néztem a gyermekemmel közösen meséket, ezért néhány dolog feltűnt a gyerekek rajzain. Amire felfigyeltem az alkotások kapcsán, az a mesék és a gyerekek ábrázolásmódja közötti hasonlóság, és ez felkeltette az érdeklődésemet. Azt feltételezem, a gyerekek vizuális közlésére hatással vannak nem csak a nyomtatott, hanem a különböző médiában, sőt az interneten megjelenő mesék képi világa is.

A dolgozatom három nagy részre tagolható. Az elsőben betekintést adok a meseillusztrációk történeti háttérébe. Korábban a könyvekből ismertük meg a világot, tisztelettel, megbecsüléssel fordultak felé az emberek. Az illusztrációk szerepe is más volt, ezeknek a képi ingereknek köszönhetően ismerhettek meg addig ismeretlen dolgokat, akár a világ másik feléről is. A meseillusztrációk az évszázadok során megváltoztak. Míg korábban a textualitás bírt jelentőséggel, majd néhány képpel fűszerezték, addig manapság a képi megjelenítés egyre meghatározóbbá válik. A nyomtatott gyermekirodalom kialakulásával és elterjedésével az illusztrációk is egyre nagyobb jelentőséget kaptak. Munkámban foglalkozok az illusztráció szerepével, a gyerekek olvasási szokásaira gyakorolt hatásával, külön hangsúlyt fektetve a gyermekek vizuális közlésében való megnyilvánulására.

Dolgozatom második részében néhány gyermekmunkán keresztül mutatnám be feltételezésemet, amely szerint a gyermekek felhasználják az illusztrációkban tapasztalt ábrázolási módokat vizuális közlésükben. A kutatásomban kérdőíves formában keresem a választ arra, hogy a pedagógusok munkájuk során megtapasztalják-e ezeket a hatásokat, illetve, maguk a gyermekek hogyan élik ezt meg.

Az összegyűjtött válaszok alapján elemzem és megfogalmazom a meseillusztrációk kapcsán összegyűjtött tapasztalatokat, ennek tükrében tudok következtetéseket levonni.

1. A MESEILLUSZTRÁCIÓ

A meseillusztráció a képeken keresztül, vizuális élménnyel hat az olvasóra. Az illusztráció dekorál, felöltözteti a mesét. Képi világával közelebb hozza a mesét, segíti a feldolgozását, megértését, miközben az olvasó, a befogadó képzelőerejére, fantáziájára épít. Segít elképzelni, valóságossá tenni azt az elképzelhetetlen világot, vagy lényt, amely a szerző gondolatában született meg. Viszont ennek a képi megjelenésnek olyan egyértelműnek, érthetőnek kell lennie, hogy a könyvforgató személy is könnyen értelmezhesse. A befogadó személyek különbözősége, mi szerint számukra mennyire érthető, világos, mennyire kelti fel az érdeklődésüket a vizuális bemutatás, milyen mértékben tudják az információt feldolgozni, az teljesen szubjektív, egyénfüggő és korfüggő is. (Várnai 2017) Nagyon sokféle illusztráció létezik; szólhatnak gyermekeknek, felnőtteknek, esetleg mindkét korosztályhoz.

1.1. A meseillusztráció története

A könyvnyomtatással vált igazából a művészet lényeges motívumává az illusztráció. Bár maradt ránk már az 1200-as évekből néhány illusztrált könyv, ilyenek például Pray-kódex, a Képes Krónika, amelyet 1360 körül készítettett Nagy Lajos királyunk (Krény-Marx), és a magyar művészettörténet meghatározó eleme, de megemlíthetjük a kódexeket a gyönyörűen kidolgozott iniciálékkal. Ezekben a könyvekben maga a szöveg volt meghatározó, a képek által nyújtott vizuális élmény csak később vált hangsúlyosabbá. (Várnai 2017)

Világviszonylatban a meseillusztráció történetét három nagy korszakra osztja fel Hans-Jörg Uther.

„1. korszak: 1697–1825, Charles Perrault-tól a Grimm-testvérekig

2. korszak: 1830-tól kb. 1900-ig

3. korszak: 20. század” (Tüskés 2014, 132)

Története magyarországi viszonylatban nem nyúlik ilyen mélyre vissza a múltba. (Tüskés 2014) A történelem folyamán lassan terjed el az a nézet, mi szerint a gyermek nem kis felnőtt, ezért életkori sajátosságainak megfelelő könyveket kell megalkotni. Az első illusztrált, gyerekeknek szánt könyvnek Comenius Orbis Pictusát tekinthetjük, amely évszázadokon keresztül jelent meg többszáz kiadásban. Ezt a művét, amely valójában egy

tankönyv, valószínűleg sárospataki tanítása alatti időszakban készítette. (Maródi 2013) Gaal György és az általa megírt Märchen der Magyaren című, Bécsben, 1822-ben, német nyelven megjelent népmesegyűjtemény már részben illusztrált. Erdélyi János által szerkesztett, 1855-ben megjelent, Magyar népmesék című kötet az első magyar nyelven íródott népmesegyűjtemény, amelyben már különleges szerepet kap a képi megjelenítés, mely a kiadó megrendelésére készült. (Domokos 2007) (Tüskés 2014)

A gyermekirodalomnak a legelső, kimondottan magyar, illusztrált műve Bezerédj Amália nevéhez fűződik. Flóri könyve című munkáját kislányának készítette és saját kezűleg látta el színes képi világgal. Ez az illusztrált versekkel, mondókákkal, zenei kottákkal teletűzdelt mű, az állatokról, vízrajzról szóló, és egyéb földrajzi ismeretekkel gazdagítja az olvasóját, miközben nagy hangsúlyt fektet az erkölcsi nevelésre. (Bezerédj 1840)

A 20. században olyan nagy alkotók jelennek meg, akik meghatározó szerepet töltek és töltenek be mind a mai napig a gyerekek életében, az általuk illusztrált mesékben, gyermekregényekben nőttünk fel. A teljesség igénye nélkül megemlítenék közülük néhányat, akik kifejezetten rájuk tették mély benyomást, mind a mai napig szívesen nézem az általuk megrajzolt szereplőket. Az egyik ilyen illusztrátor, Reich Károly, akinek rajzai számos mesekönyvet, verseskönyvet díszítettek. Szerintem mindannyian látjuk lelki szemünk előtt Nyilas Misi alakját a Légy jó mindhalálig című könyvből, A kincskereső kisködmön képi világát, vagy a Családi kör alapján készült Este van, este van című leporelló rajzait. Említhetem Sajdik Ferencet akinek a munkásságának jelentőségét az is fémjelzi, hogy az általa megrajzolt, felejthetetlen Gombóc Artúrról szobrot formáztak, amely Tihanyban látható. Füzesi Zsuzsa jellegzetes, kedvességet sugárzó rajzai, mosolygós állatfigurái, Réber László egyszerű, élénk színű karakterei nélkül szegényebbek lennénk. Mindannyian maradandó nyomot hagytak bennünk és a magyar meseillusztráció történetében.

A 21. század nagy változást hozott a vizuális megjelenítés világában. A mesekultúra változása magával hozza a meseillusztrációk átalakulását is. Megjelennek a geometriai formákból, pixeles stílusban felvázolt meseillusztrációk Kárpáti Tibor kezéből, számomra a régi videójátékok hangulatát idézve. Takács Mari A sötétben látó tündér képi világát alkotta meg, Molnár Jacqueline munkásságával Lackfi János műveiben találkozhatunk. Montázs technikája újszerű, sajátos vizuális élményben részesíti a könyveit nézőket.

Ezeknek az új irányvonalaknak, változásoknak köszönhetően egyre több kutatás és tanulmány születik a meseillusztrációkkal, illetve azok gyermekekre gyakorolt hatásával kapcsolatban. Várnai Zsuzsa gondolata szerint „*a Művészettel nevelés programjai a kortárs gyerekkönyvírók és illusztrátorok tevékeny közreműködésével valósulhatnak meg (...)*.” (Margittai 2018) Tehát a gyermekek vizuális nevelésében igen fontos szerepet töltenek be a meseillusztrációk.

1.2. A meseillusztrációk szerepe

Paulovkin Boglárka (grafikus, illusztrátor, tanár) szerint nagyon fontos szerepük van a mesekönyveknek és a bennük szereplő meseillusztrációknak. Ami az emberek fantáziáját illeti, bizonyos „belső képekre” építkeznek. Ahhoz, hogy valamit el tudjunk magunk elé képzelni, rendelkezniünk kell saját vizuális emlékekkel, esetleg mások által megalkotott képekre tudunk még támaszkodni. Például, ha kérjük, gondoljon mindenki egy bögrére, mindenki más-más bögrére fog gondolni, de a saját képtárából fogja elővarázsolni a számára ideális képet. Ha viszont azt mondjuk, gondolj egy tündérre, óriásra, mivel a való életben nem találkozhattunk ilyen teremtményekkel, akkor nagy valószínűség szerint már egy másik személy által elképzelt dologra fogunk hagyatkozni, de ehhez találkozni kell egy ilyen jellegű illusztrációval. Ebből következik, hogy mindenki a saját élet-, és élménytapsztalataira támaszkodva fogja az illusztrációkat értelmezni. Van, aki csak felszínesen nézegeti a képeket, van, aki mélyebb rétegeket is feltérképez a vizuális elemek mögött. (Paulovkin 2017)

A mesék illusztrációinak jelentősége abban is rejlik, hogy ameddig a kisgyerekek nem tanulnak meg olvasni, addig ezek a képek jelentik magát a mesés történetet. Az igényes illusztrációk megalapozzák a gyermek képi ízlését, nyitottságát a művészetek felé. (Révész 2017) Egy olvasni nem tudó kisgyermek, ha végiglapoz egy illusztrált mesekönyvet, el tudja mesélni a benne szereplő képek alapján a történetet. A képek köré fel tud építeni egy mesét. Ez nem feltétlenül a valós, megírt mesének a visszaadása, hanem a vizuális ingerek hatására a saját fantáziájában, gondolatvilágában lezajló események bemutatása, közlése.

Illusztrációkat (szemléltetéseket) mi magunk is készíthetünk, ez saját magunk számára is segítheti az információ feldolgozását, rögzülését, elmélyülését. Nagyon sokan támaszkodnak a vizuális emlékképekre: lelki szemeik előtt megjelenik a nyitott könyv adott

oldala, fel tudják idézni, a kép hol helyezkedik el az oldalon belül, milyen szöveg kapcsolódik hozzá. Tehát az illusztráció készítése segítheti a tanulási folyamat hatékonyságát is.

1.3. A meseillusztrációk pozitív és negatív hatásai

A meseillusztrációk azon túl, hogy segítik a megértést, az információknak az elraktározódását, hatnak az olvasó, befogadó személyére. Ez utóbbinak a szerepe a 21. században, amikor minden irányból vizuális ingerek vesznek körül bennünket, egyáltalán nem elhanyagolható. Úgy gondolom, ahhoz, hogy manapság valami vizuálisan felkeltse érdeklődésünket, valami újdonságnak, számunkra érdekesnek, esetleg ismerősnek kell lennie. Ha a téma túl távol esik a mi érdeklődési körünktől, a mi lelki világunktól, nem lesz számunkra vonzó. A különböző emberek különböző dolgokat másként értelmeznek, másként élnek meg. Ezért különös fontossága van a meseillusztrációk milyenségének, minőségének, annak, milyen illusztrációval ellátott mesekönyvet vásárolunk, kölcsönzünk a gyermekünknek. Törekszünk olyan művek választására, amely számunkra, illetve gyermekünk számára értelmezhető, érdekes, tehát függ a befogadó személyétől. Mivel nagyban meghatározza a könyvválasztást az egyéni szubjektivitás, ezért is jó, ha gazdag könyvkiálattal találkozunk a boltok könyvespolcain. Abban azonban biztos vagyok, hogy a gyermekek, főleg a kisebbek, az óvodások és akik épphogy elkezdtek olvasni, szívesebben lapozgatnak egy igényesen kialakított, szép, színes képi illusztrációkkal ellátott könyvet, mint egy képeket nem tartalmazó, fekete-fehér, csak betűket, esetleg színezetlen képeket tartalmazó kiadást.

Különböző vizsgálatok igazolták, hogy előadás hallgatása során az információk 5 %-a marad meg emlékezetünkben, olvasással is még csak 10 %-át jegyezzük meg. Ha látjuk is és halljuk is, akkor 20 %-ban hasznosul az információ. Csoportban való feldolgozással, megbeszéléssel 50 %-ot érhetünk el, gyakorlással a 75 %-ot, míg mások tanításával a 90 %-ot. (Tanulás piramis) Vagyis a vizuális, képi ingerek erősebben megragadnak az emlékezetben, négyszer hatásosabbak az auditív ingereknél. Ez a vizsgálat is mutatja, milyen nagy szerepe van a vizualitásnak a tanulási folyamatban. A tanórákon a pedagógusok gyakran élnek képi szemléltetőeszközökkel, ezek az eszközök gyakran hosszabb ideig a tanterem dekorációját is képezhetik, segítve a gyermekek már meglévő, vagy aktuálisan szerzett ismereteinek rögzülését. Minél többször látja, találkozik vele a

tanuló, annál nagyobb eséllyel marad meg emlékezetében. Erre nagyon jó példa a kisgyermekek által nagyon kedvelt Bartos Erika: Mesék a pöttyös házból sorozat, Kreszpálya című könyve, amelynek illusztrációi, vagyis vizuális ingerek alapján már a kisóvodás gyermekek is játszva megtanulják a közlekedési táblák jelentéseit. (Bartos 2021) Ez a megértési, rögzülési folyamat azért mehet végbe, mert miközben hallgatja a történetet, látja is a hozzá kapcsolódó képeket. A mesében lévő képi szemléltetés megerősíti a szöveg tartalmi egységét, sőt még többletjelentést is biztosít. Ezeknek az illusztrációknak hiányában, a vizuális és auditív ingerek nem tudnának összekapcsolódni egymással, a kisóvodás nem tudná mihez kötni a hallottakat, hiányos lenne a megértése. Minél több érzékszervet (hallja, látja, tapintja, érzi az illatát, esetleg érzi az ízét) vonunk be a tanulás folyamatába, annál hatékonyabb lesz a rögzülési folyamat. A szemléltetéssel bemutatott képek érzete hat az érzékeinkre, és egy belső kép alakul ki bennünk. Ha ehhez még érzelmek is társulnak, szintén segíthetik, sőt megkönnyíthetik a felidézés folyamatát. Egy, a gyermekek számára tetsző illusztrációval szívesebben dolgoznak a tanulók. Például, ha tudom, hogy az osztályban sok tanuló szereti a Minecraft karaktereket, akkor matematika tanórára vihetünk be olyan feladatot, ahol a különböző karakterek más-más számértéket képviselnek, és mindig a megadott karakterekkel kell különböző műveleteket elvégezni. Biztos vagyok benne, hogy a tanulók sokkal lelkesebben hajtanak végre így egy feladatot, mintha ugyanezt csupán számjegyekkel írtuk volna le, vagyis az illusztrációknak motiváló erejük lehet a tanulók irányába. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a képi anyagok megjelenítésével a gyermekek teljesítményét is befolyásolhatjuk, egyrészt azáltal, hogy könnyebben felidézik később a tanult információkat, másrészt a motiváló hatásuknak köszönhetően szívesebben, akár több feladatot is elvégeznek. Maguk a vizuális ingerek, információk segítséget nyújthatnak későbbiekben a tanulónak a saját tanulási technika kialakításában, ezzel is segítve, támogatva az önálló tanulást.

Garai-Takács Zsófia, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karán működő Kognitív Fejlődés és Oktatás Kutatócsoport vezetője végzett egy kísérletet óvodáskorú gyermekekkel, amelyben azt vizsgálták, az illusztrációnak milyen szerepe van a gyermekek szövegértésében. A vizsgálatban lévő gyerekeknek négy különböző mesét olvastak fel: az egyiknél meshallgatás közben csak a textúrát látták, a másikonál a meséhez szorosan kapcsolódó illusztrációt is láthatták, a harmadikonál a mese hallgatása közben egy olyan illusztrációt nézegethettek a gyerekek, amelynek semmi köze sem volt a történethez, a negyedik esetben pedig csak egy meseillusztrációt kaptak,

de nem hallották a szöveget. A történet meghallgatása után a gyerekeket megkérték, meséljék el, miről szólt a mese. Arra az eredményre jutottak a kutatók, hogy az óvodások esetében igen fontos szerepe van az illusztrációknak abban az esetben, ha az szorosan kapcsolódik a történethez. A mesék nyelvezetének értelmezése nehézséget jelent a kisgyermek számára, viszont a vizuális ingerek segítik a hallott szöveg megértését. (Tárján 2019)

Nagyobb gyermekek esetében, amikor felolvasunk nekik egy mesét, annak hallgatása közben, akár látja a hozzá kapcsolódó képeket, akár nem, a fantáziájára támaszkodva szinte maga előtt látja a történetet, filmként játszódik le előtte. El tudja képzelni a szereplőket, a szereplők ruházatát, a helyszínt, a tájat, a környező épületeket. (Várnai 2017) Fejlődik a gyermek képzelőereje, Paulovkin Boglárka által említett úgynevezett „belső képek” „tárhelye” növekszik. Bármilyen történettel találkozhat- szerepelhet benne a vasorrú bába, a hétfejű sárkány, Békés Pál Csikorgó Csőkorgója, sőt akár a Harry Potter történetek félelmetes dementorai is - egy biztos: olyan, számára félelmetes lényt fog maga elé képzelni, akit ő maga le tud küzdeni, amit az ő gyermeki belső világa fel tud dolgozni, úgy, hogy a lelki békéje nem sérül.¹ Azonban „a meseválasztásnál fontos figyelembe venni, hogy a gyermek mennyire képes „kezelni az illúziót”. Felesleges, sőt, olykor káros olyan mesékkel, filmekkel találkoztatni a gyerekeket, melyek fikciótól még nem képesek elhatárolódni.” (Farkas, Pócze, 4) Ezekben az esetekben a gyermek már egy kész, mások által megálmodott, elképzelt, ijesztő alakkal, illusztrációval kerül szembe, ami az ő törékeny lelke számára lehet, hogy megterhelő.

Természetesen egy kis totyogó emberke, akinek a szülei adják a kezükbe az első puha, felületekkel, tükrös, zörgő, sípoló betétekkel ellátott első könyvecskéit, később a leporellókat, nem maga választja meg ezeket. Óvodásként, kisiskolásként is nagy valószínűséggel a szülei fogják számára meghatározni, milyen könyvvel kerül szorosabb kapcsolatba. A szülők nagyban befolyásolják a gyermeküknek az ízlésvilágát azzal, hogy saját értékrendjüket kivetítik az általuk választott könyvek, a hozzáfűzött gondolatok által. Mind ezek mellett a felnőttek reakciójából is sokat le tud vonni egy kisgyermek. Az érzékszerveivel azonnal megérzi a pozitív, illetve a negatív viszonyulást. Ráadásul azt is megjegyezhetem, hogy a gyermekekre nem csak a szülő, hanem a pedagógus is hatással van. Ha a pedagógust elfogadja, példaképként tekint rá, akkor azonosul a szemléletmódjával, elfogadja a tanító értékrendjét, míg ha ellenáll a tanítónak, akkor a nézeteit is el

¹ Dr. Gombos Péter (egyetemi docens, MATE) egyik egyetemen tartott tanórai előadásán hallottam.

fogja utasítani. Így a pedagógus nem csak verbálisan, hanem vizuális ingereken keresztül is alakíthatja a tanuló világnézetét, ízlésvilágát a szemléltetéseivel, az általa használt meseillusztrációkkal, képi megközelítéseivel.

A felnőttek egyfajta értékítéletet hangsúlyoznak, közvetítenek a gyermek előtt, aki alapján véve teljesen nyitott, befogadó lenne az új, a számára ismeretlen dolgok iránt. Már csak a kíváncsiság is hajtja őket az új megismerésében. Szülőként pedig sokszor próbáljuk óvni a gyermekünket a szörnyű dolgoktól, ne ismerkedjen meg a világ sötét oldalával. Inkább egy álmovilágot mutatunk nekik, ami mentes mindenféle problémától, ahol a jó elnyeri méltó jutalmát, győzedelmeskedik a gonosz felett, a szegénylegény sorsa jóra fordul. Felmerül a kérdés, ez mennyire helyes szülői részről, hiszen a gyermekek is találkoznak hasonló problémákkal. Még az is felvetődhet bennünk, hogy maradjunk a klasszikus meséknél, mint a Csizmás kandúr, A brémai muzsikások, esetleg válasszunk egy modern mesét. De mi számít modernnek? Amikor Charles Perrault megírta a Csizmás kandúr vagy Csipkerózsika történetét, az modernnek számított. Manapság nem tartjuk őket annak, annak ellenére sem, hogy szinte az összes gyermek találkozott már ezekkel a történetekkel, csak nem az eredeti, hanem a feldolgozott verziójukkal, akár mesekönyvön, televízión, interneten keresztül mesefilm formájában. (Farkas, Pócze évszám nélkül) Ráadásul a klasszikus mesékkal szemben, ahol adott a király, a királylány, a szegény legény, aki segítőtársakkal leküzdi a gonoszt és elnyeri méltó jutalmát, a modern mesék és versek már olyan kényes témákat is feszegetnek, amelyek sajnos szintén részét képezhetik a gyerekek életének. Ez nagyon jól megfigyelhető például Kiss Ottó Csillagszedő Márió című gyermekverskötetében: a kötetben szereplő kislány szüleinek útja szétválík, nagypapája eltávozik az élők sorából. Ezeknél a verseknél, meséknél az sem törvényszerű, hogy megoldódnak a főszereplő problémái, hogy sikerül leküzdenie az akadályokat, de ez a valóság, ami mégis lelki támaszt nyújthatnak azoknak a gyermekeknek, akik hasonló élethelyzettel kell, hogy szembesüljenek.

1.4. A rajzolás gátjai

Azt mondják, a rajzolás az önkifejezés egyik módja. Az alkotó kifejezheti vele az érzelmeit, a pillanatnyi hangulatát, számára örömforrást, kikapcsolódást, pozitív feltöltődést jelenthet. De a kisebb gyermekek alkotómunkájuk során nagyon sokszor vannak

szembesítve a „hibáikkal”. „Ez itt nem jó.” „Ezt nem így kell megrajzolni.” Pedig a gyermek azt a dolgot éppen olyannak képzelte el, a saját belső képére támaszkodik. Az ilyen típusú mondatokkal pont a kreativitását aknázzák alá. A felnőttek sok esetben hatalmas elvárással vannak a gyermekek irányába, éppen ezért kritizálják a gyermeki alkotást. Hajlamosak arra, hogy kijavíttassák, esetleg belejavítsanak a gyerek által megalkotott képbe. Ezért a gyermekek közül sokan fel is hagynak a rajzolással, mondván, hogy „Úgysem tudok rajzolni.”, „Úgysem lesz jó, amit csinálok.”, elmegy a kedvük tőle. Számukra a rajzolás sokszor kényszer, nem jelent számukra élményt, hiszen nem fejezhetik ki azt, amit akarnak, úgy, ahogy akarnak. Valaki mindig gardírozza, terelgeti őket a munkájuk során. Ha ez segítő szándékkal történik meg, és épp egy hozzáértő személyről van szó, akkor nem jelent problémát, előnyt is lehet belőle kovácsolni, de ez sajnos nem minden esetben van így. A gyermekek sokszor nem kapnak pozitív megerősítést, ha mindig csak a negatívummal bombázzák őket, elnyomják bennük az önkifejezést, egy életre elvehetik a kedvüket a rajzolástól. Pedig ők szívesen alkotnak, ha hagyják őket. Úgy gondolom, a felnőttek feladata az lenne, hogy megmutassanak nekik különböző eszközöket, legyen szó zsírkrétáról, ceruzáról, vízfestékről, és különböző technikákat az eszközök használatával kapcsolatban. A többit a gyermek fantáziájára, kreativitására kellene bízni, hagyni őket kibontakozni, kísérletezni, építeni a kíváncsiságukra. Lehet, hogy épp egy meseillusztráció hatására kezd bele bizonyos formák, minták, karakterek másolásába, ami meghozhatja számára a sikerélményt, ez pedig belső megelégedettséghez, örömezéshez vezethet.

2. A MESEILLUSZTRÁCIÓK VISSZATÜKRÖZŐDÉSE A GYERMEKEK VIZUÁLIS KÖZLÉSÉBEN

Az óvodás korú gyermekek még nem tudnak mit kezdeni a könyvek szöveges részeivel, számukra értelmezhetetlenek. Nagyon sok óvodáskorú gyermek rajzán jelennek meg firkák, mert próbálják utánozni a könyvben lévő betűket. (Ezeket írást utánzó firkának nevezzük.) Később másolás útján megtanulják a saját, általában a keresztnévüket alkotó betűk sorát, de ez még nem tudatos, csak ezt a néhány jelet ismerik fel, olvasásról még nem beszélhetünk.

Az iskolában, az első osztályosok először csak a betűelemekkel kezdenek el foglalkozni, azokat másolgatják a füzetükbe, majd a tanítót utánozva kezdenek el írni a levegőbe kezdetben teljes karral, majd egyre kisebb mozdulatokkal kézzel, aztán már csak az ujjacskákkal a levegőbe, csak azután írnak papírlapra és végül a füzetbe. Mi is a tanítónk mozdulatainak utánzásával, az általa gyönyörűen előírt betűk órákon át tartó kitartó másolásával, a finommotorikánk fejlődésével tanultunk meg írni. Ez is mutatja, mennyire fontos és hasznos a másolás. Ezzel összefüggésben felmerül bennem néhány kérdés: Vajon ugyanígy rajzolni is meg lehet tanulni? Elő lehetne rajzolni nekünk különböző motívumokat, eszközöket, állatokat, amelyeket addig kellene rajzolgatnunk, ameddig olyan nem lesz, mint az eredeti? Másik oldalról pedig, ha megtanulunk bizonyos rajzolási sémákat, mennyire nyomjuk el így a fantáziánkat, mennyire ártunk ezzel a kreativitásnak? Mennyire ragaszkodunk később ezekhez a már megszerzett, az agyunkba bevésődött sablonokhoz? Képesek lennénk ezeken túllépni, hogy egy új belső képet alkossunk?

2.1. Gyermeakrajzok és meseillusztrációk

A fentiekben említett kérdésekre adhat választ néhány gyermeakrajz, illetve azok egy-egy részlete. Az én feltételezésem, hogy igen, a másolás is fejlesztő hatással bírhat, egyfajta biztonság érzését biztosítja a rajzolni kevésbé tudó gyermekeknek. Idővel viszont olyan rutinra tehet szert ennek kapcsán, amellyel már bátrabban meri kifejezni magát, és még a saját, egyedi képi nyelvének a kidolgozása is megtörténhet.

A következőkben bemutatott rajzok olyan közegben készültek, ahol nem állt rendelkezésre semmiféle „segédeszköz”. Nem volt a gyermekek közvetlen környezetében sem mesekönyv, sem internet, tehát a rajzokat önállóan, fejből alkották meg.

Szerintem, erre az egyik Minyont ábrázoló képre tekintve egyértelmű a hasonlóság. Ugyanaz a forma- és színvilág köszön vissza.

P. Sz. 7 éves lány rajza
(saját forrás)

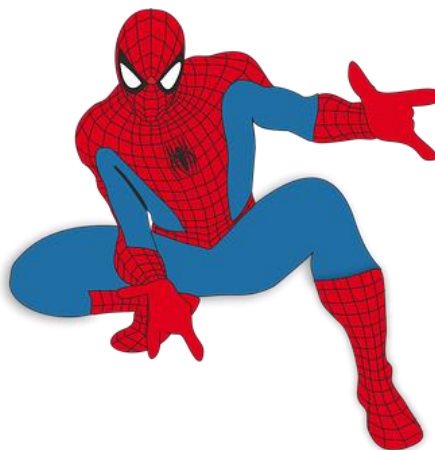

1. kép (Minyonok. Pinterest)
(online forrás)

Ugyanezt vehetjük észre a Pókembert ábrázoló rajzon is. A piros-kék színek használata, a szem kialakítása, a pókhálós mintájú jelmez hűen tükrözik vissza a kép szereplőjét. Aki ismeri ezt a karaktert, biztosan felismeri erről a rajzról is.

T. D. 9 éves fiú rajza
(saját forrás)

2. kép (Pókember. Pixabay20.)
(online forrás)

A következő két kép egy ugyanazon rajz részei, csak a másodiknál a híres karakter, a gyermek meghatározása szerint Venom, kitátja a száját, megmutatva ezzel a véres fogsorát. Igaz, a szem színe eltér, de alakja, az arcon való elhelyezkedése megegyezik az eredetivel, illetve a bőrtónus is az eredeti verzióval azonos a rajzon. A fogak színezete

eltér, ez azzal magyarázható, hogy nem találtam hasonló képet, viszont a fimben táplálkozás után sajnos valóban ilyen szörnyűséges lesz Venom fogazata. A Marvel filmek rajongói szerintem azonnal felismernék az ábrázolt szereplőt.

Ö. L. 6 éves kisfiú rajza

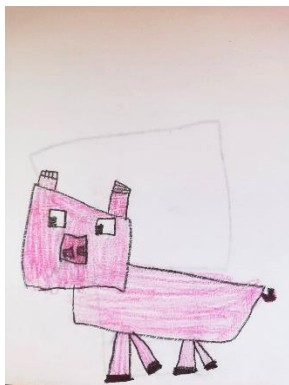
(saját forrás)

3. kép (Venom. Index)

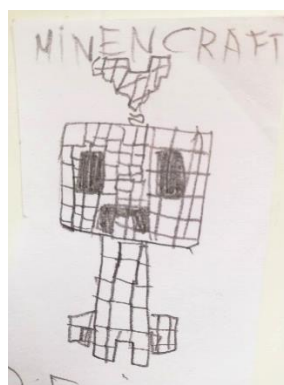
(online forrás)

Egy másik, a kisgyermek által igen kedvelt videójáték, amelynek meseadaptációja is meghódította a világot, a Minecraft. A gyermekek rajzain ez a fajta négyyszögletes, geometriai alakzatokból felépülő, pixeles ábrázolási mód nyomon követhető. Ahogy az eredeti szereplőknél, úgy a gyermekek alkotásaiban is visszatükröződik a négyyszögletesség: a malacnak még a szemét és az orrát, sőt még az orrnyílását is négyzet alakúra alakította a rajzot készítő kislány, de a többiek rajzain is négyyszög alakú a szem, a testrészek. J. L. ábrázolásában a pixeles kialakítás abban nyilvánul meg, hogy az egész mesealakot apró négyzetekre osztotta fel. A száj ívének a megrajzolásánál szintén megfigyelhető ez a pixeleség: a száj formáját szögletesen, szakaszokra tördelve ábrázolta, ugyanúgy, ahogy az eredeti változatokon is szerepel (lásd 4. kép).

D. Z. 7 éves kislány rajza

(saját forrás)

J. L. 10 éves kislány rajza

(saját forrás)

Ö. L. 7 éves kisfiú rajza

(saját forrás)

Sz. B. 7 éves kisfiú rajza
(saját forrás)

4. kép (Minecraft. Márkamonitor)
(online forrás)

5.kép(Minecraft. MCB)
(online forrás)

A következő rajzokon szereplő figurákat megnézve azonnal feltűnik az azonosság a szemek megformázásában, megrajzolásában. Az érdekesség, hogy ezek a rajzok három különböző gyermektől származnak, ráadásul eltérő korosztályból. Az 1-2. képeket egy negyedek, a 3.-at egy harmadikos, a 4. rajzot pedig egy elsős tanuló készítette, mégis hasonló a kialakításuk. Mindegyik esetében a kisállat testéhez viszonyítva aránytalanul nagy szem lesz hangsúlyos, ami szinte vonzza a tekintetünket. A szemekben megjelenő kis fehér foltok talán a szemekben tükröződő fényt ábrázolják. Ezek kettősségének hatására válik a gyerekek kedvenc motívumává, mert, hogy őket idézzem, „ettől lesz olyan cuki.”

J. E. 9 éves lány rajza
(saját forrás)

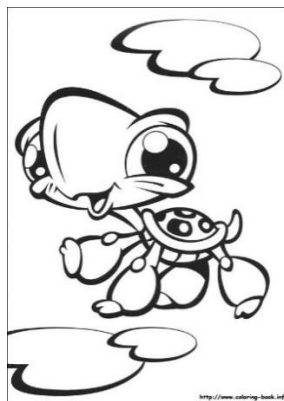
J. E. 9 éves lány rajza
(saját forrás)

J. L. 9 éves lány rajza
(saját forrás)

Sz. Sz. 7 éves lány rajza
(saját forrás)

6. kép (Littlest Pet Shop. coloring-book)
(online forrás)

Santoro Gorjuss figurák is nagyon divatosnak számítanak a kislányok körében. Róluk is számtalan rajz került ki a gyermekek keze alól. A következő rajzok egy kislány verziói ugyanarra a témára. A kezdeti másolás után már saját maga tervezett hasonló figurákat. Mindig másféleképpen, más szerepkörben rajzolta meg az alakot, de a Santoro-jellegzetességeket megtartotta: megmaradt az orr és száj nélküli, pirosposzgás arc, a befelé forduló lábak.

J. E. 10 éves lány rajzai
(saját forrás)

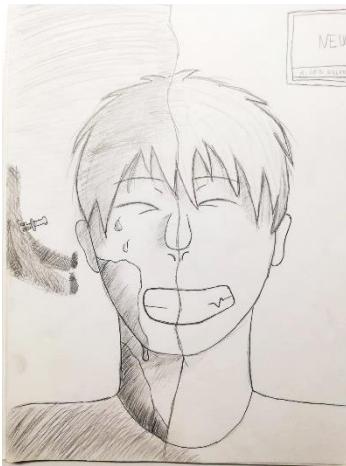
7.kép (SantoroGorjuss.Peripetie)
(online forrás)

Bár a következő rajz nem kimondottan meseillusztráció, de mégis nagyon jól mutatja, milyen hatással van egy-egy rajz, amivel a gyermekek találkoznak, a vizuális közlésükre. A gyermek, mivel neki már nem jutott az írólap „fedőlapjából”, kamatoztatta problémamegoldó képességét: lemásolta saját magának a papagájt, majd kiszínezte..

T. N. 7 éves lány rajza (saját forrás) 8. kép (Artizan Írólap fedlapja)

Több 10-14 éves, különböző általános iskolába járó gyermektől kértem, mutassanak nekem általuk megrajzolt karaktereket. Az így bemutatott rajzok alapján azt a következtetést vonhattam le, hogy ennek a korosztálynak az érdeklődése elsősorban inkább a japán manga (japán képregény) irányába hajlik el. (Legalábbis az általam megkeresett tanulók esetében.) Ez természetesen az általuk megformált karakterekben is visszaköszön.

K.A. 13 éves lány rajza

(saját forrás)

S. Zs. 11 éves lány rajza

(saját forrás)

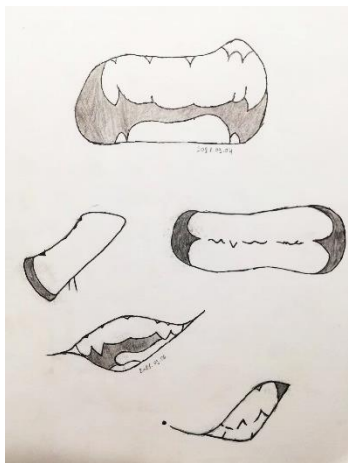

9.kép (Manga. Aztadejoajándék)

(online forrás)

Arra is felfigyeltem, hogy a tőlük kapott rajzokat tartalmazó füzetekben nem csak kész alakokat taláтам, hanem próbálkozásokat is a szem, az orr, a száj „manga stílusban” történő ábrázolására. Tehát ugyanazokat a próbálkozásokat, amelyeket a kisebbektől láttam az állatok szemének kialakítása során, csak ők már komolyabb témában, emberábrázolásban jelenítették meg. Ennek a stílusnak a népszerűségét az is fémjelzi,

hogy még külön könyv is íródott a karakterek megrajzolásához, amelyben lépésről lépésre bemutatják a rajzok elkészítésének menetét. Ilyen például Ben Krefta: Manga rajzolás kezdőknek című műve. (Krefta 2007)

K.A. 13 éves lány rajza
(saját forrás)

S. Zs. 11 éves lány rajza
(saját forrás)

2.2. A pedagógusok és a gyermekek által alkotott vélemények a meseillusztrációk hatásairól a gyermekek alkotómunkájára kivetítve

A vizsgálatomhoz három különböző kérdőívet készítettem, mivel mind a pedagógusok, mind a gyermekek részéről kíváncsi voltam arra, milyen összefüggéseket tapasztalnak a meseillusztrációk és a gyermeki alkotómunkák között. Mivel az alsós és a felsős tanulók érdeklődési köre eltér egymástól, ezért két külön kérdőívet állítottam össze ennek a két korosztálynak. A felmérés helyszínéül a Pécsi Köztársaság Téri Általános Iskolát választottam, mert ebben az intézményben tanítok. Az alsósok közül az 1.a osztályt és a 3.a és 3.b osztály franciásait választottam, mivel az elsősöknek a napközis nevelője, a franciás csoportnak pedig a franciatanára vagyok, tehát személyesen ismerem ezeket a tanulókat. Az elsősök esetében délután, a napközi alatt tudtam a kérdőív kérdéseit megbeszélni, míg a 3. évfolyamosokkal az egyik franciaórán került erre sor. A gyermekeknek röviden elmagyaráztam, hogy a szakdolgozatomhoz szeretném kérni a segítségüket, ezek után nagyon segítőkészek bizonyultak. A felsősök online formában töltötték ki a kérdőívet, míg az alsósokkal szóban, néhol kézfeltartással, az egyéni

válaszok tekintetében pedig mélyebb formában, szóbeli megnyilatkozások révén került sor. A tanulói kérdőívek teljes terjedelmükben a 2. számú mellékletben megtekinthetők.

2.3. A tanulói kérdőív kiértékelése

A következőkben írok a kielemezett kérdőív eredményéről. Az alsósok esetében az első kettő, míg a felsősöknél az első három kérdés nem tartozik szervesen a felmérésemhez, viszont nagyon érdekes háttérinformációkat hordoznak magukban. A felsősöket online formában értem el a közösségi média felületein keresztül, a nekik szánt kérdések a tanulók nemére, iskolájára vonatkoznak, illetve, hogy az adott iskola hányadik évfolyamára járnak. Az alsósoknál személyes találkozás keretein belül történt a felmérés, csak a Pécsi Köztársaság Téri Általános Iskola tanulói vettek benne részt. Az ő esetükben csak a nemüket és az életkorukat jegyeztem fel.

Az alsósoknak szánt kérdőívet 29, a felsősökét 36 tanuló töltötte ki, tehát összesen 65 tanuló töltötte ki. Magát a kérdőívet általános iskolás tanulóknak szántam, az online verziót viszont több korosztály, még középiskolás tanulók is kitöltötték, amely még érdekesebbé, árnyaltabbá teszi a kapott eredményeket. A válaszadók nembeli aránya az alsósoknál 13 fiú, 18 lány, míg a felsősöknél 20 fiú és 16 lány válaszolta meg a kérdéseket. Ez egy kicsit meglepett, mert azt hittem, itt is a lányok lesznek többségben, általában őket tartom „bevállalósabbnak”, vállalkozóbbnak, ők szoktak többnyire segédkezni nekem, kivenni részüket a különböző iskolai programok lebonyolításából.

Ezen alsós és felsős korosztályok életkori sajátosságaikból kifolyólag eltérő érdeklődési körrel rendelkeznek, nem lehet őket egy kalap alá venni, ezért két kérdőívet alkottam meg. Sőt, az elsős tanulók esetében, mivel a többségük nem tud még olvasni, ezért nem a saját olvasási szokásaikra kérdeztem rá, hanem a szülői meseolvasás gyakoriságára.

A szüleid szoktak neked meséket olvasni? (első évfolyamosoknak) /Te szoktál meséket olvasni? (3. évfolyamosoknak)

Az elsősök, a 3. évfolyamosok és a felsősök eltérő kérdést kaptak. Az alsósok egy egyszerű eldöntendő kérdést kaptak, igennel, illetve nemmel feleltek a kérdésre. A válaszuk erősen meglepett. Míg a 3. osztályosok közül mindössze 3 tanuló nem szokott olvasni, a

többiek igen, addig az elsős gyermekek oldaláról 12-en (az osztálynak több mint a fele) állították, hogy nekik nem szoktak meséket olvasni. Pont annak a korosztálynak nem, amelynek a legnagyobb szüksége lenne rá. Rákérdeztem, hogy miért nem, a válaszon nem lepődtem meg: Nekik nem mesélnek, hanem a meséket a televízióban és az interneten nézik.

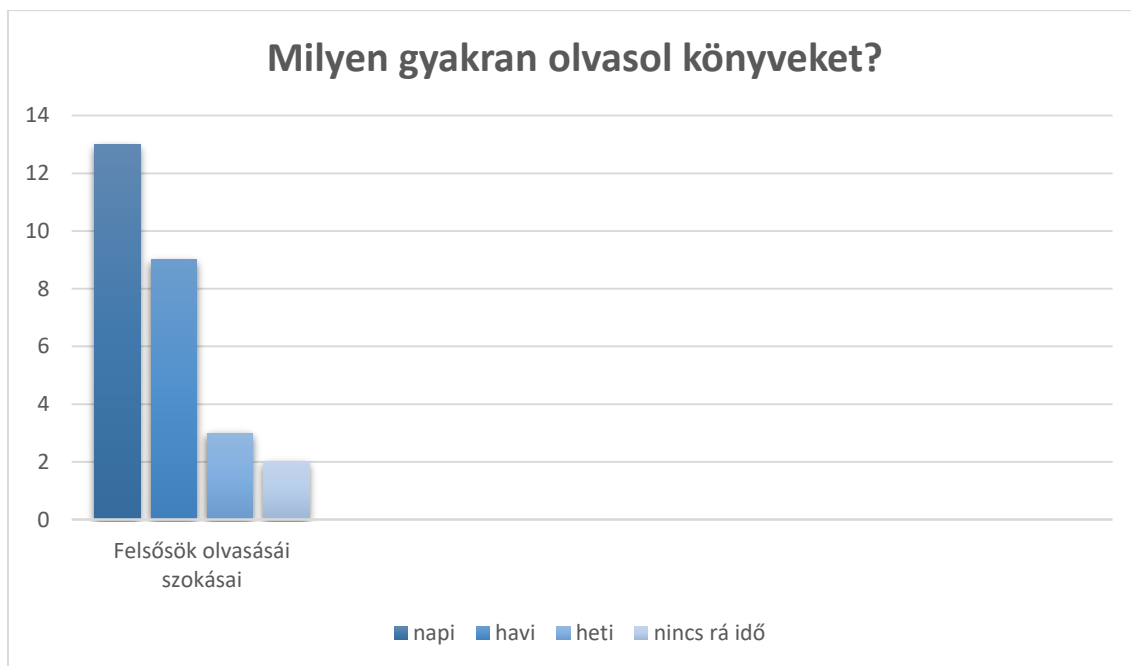
Ezzel szemben a felsősök „*Szeretsz olvasni?*” kérdésre adott válaszaiból kiderül, hogy 75 %-a szeret olvasni. Bár a tanulók 25%-a nem, ami azért szintén jelentős számot takar: 36 tanulóból 9 nem szívesen vesz könyvet a kezébe, ami azért is sajnálatos, mert így számos könyvek által nyújtott élményről lemaradnak.

1. ábra: Szeretsz olvasni?/A szüleid szoktak neked meséket olvasni?/Te szoktál meséket olvasni? (saját szerkesztés)

Milyen gyakran olvasol könyveket? (felsős kérdőív)

Ezt a kérdést azok a tanulók kapták, akik szeretnek olvasni. Közülük 25-en napi, heti, illetve havi rendszerességgel olvasnak könyveket, 2 tanuló írta csak, hogy egyáltalán nem, de azért mert az ideje nem engedi.

2. ábra: Milyen gyakran olvasol könyveket? (saját szerkesztés)

Az olvasni nem szerető a tanulóknak szólt a következő kérdés, mi szerint ***Ha nem szeretsz olvasni, mit szoktál csinálni szabadidődben?(felsős) Mit szoktál csinálni szabadidődben? (alsós)***

Erre a kérdésre nagyon szerteágazó válaszok érkeztek: az alsósok részéről több tanuló említette, hogy ő inkább rajzolni szeret, de szeretnek babázni, a háziállataikkal játszani, labdázni és válaszaikban megjelentek a különböző infokommunikációs eszközök változatos fajtái és azok használata, mint a telefonozás, tabletezés, X-boxozás, a play stationnel való játszás. Az olvasni nem szerető felsősök is telefonozni, videojátékozni, számítógépezni szeretnek elsősorban, de két tanuló a sportolást is megemlítette, illetve egy tanuló játszani szeret, de nem tért ki arra, hogy pontosan milyen játékra gondol, egy másiknak pedig az alvás a szabadidő eltöltésének a leghasznosabb módja. Érdekes, hogy mind az alsósoknál, mind a felsősöknél az első helyen a különböző informatikai eszközök végeztek, a legtöbb tanuló szabad idejét ezzel tölti legszívesebben.

Alsósok	Felsősök
tabletezés	telefonozás
telefonozás	videójátékozás
x-bokszozás	számítógépezés
játszás	sportolás
rajzolás	
focizás	
kutyázás	
táncolás	
színezés	

3. ábra: Ha nem szeretsz olvasni, mit szoktál csinálni szabadidődben? (felsős) Mit szoktál csinálni szabadidődben? (alsós) (saját szerkesztés)

Milyen gyakran olvasol könyveket?

A „Szeretsz olvasni?” kérdésre igennel válaszolóknak jelent meg ez a kérdés. A válaszadók majdnem fele mindennap olvas könyvet, egyharmaduk hetente egy-két alkalommal kerít sort az olvasásra, 3-an havonta egy-két alkalommal, de akad közöttük olyan is, mindösszesen két fő, aki azért nem olvas, mert bár szeret olvasni, nincs rá ideje a tanulás és az egyéb elfoglaltságai mellett.

Általában saját könyveidet olvasod vagy könyvtárból kölcsönzöd ki őket?

Mind az alsósok, mind a felsősök inkább a saját könyveiket olvassák, nagyon kevés tanuló választja a könyvtárat, bár az alsósok esetében kicsit magasabb a könyvtárba járó tanulók száma. Ebből a kérdőívből nem derül ki, de tudom, hogy az intézmény, ahol a felmérést végeztem, sokat tesz a gyermekek olvasóvá nevelése érdekében sok könyvtári program szervezésével, illetve a könyvkészlet folyamatos frissítésével, korszerű, a gyermekeket érdeklő irodalmak kínálatával. Az alsós tanulók szívesen járnak könyvtárba, szívesen kölcsönöznek könyveket. Lehetséges, hogy ez a tendencia mutatkozik meg a kérdésre adott válaszokban.

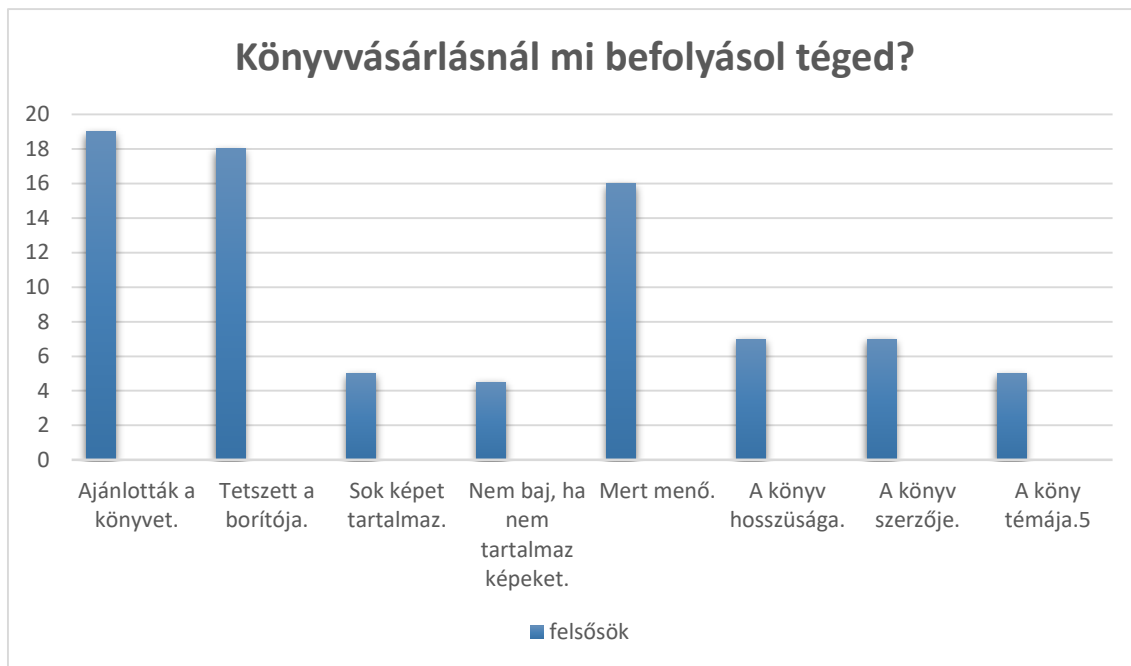
4. ábra: Általában saját könyveidet olvasod vagy könyvtárból kölcsönzöd ki őket? (saját szerkesztés)

Könyvválasztásnál mi befolyásol téged? Többet is választhatsz!

Az általam megadott lehetőségek: Valaki ajánlotta a könyvet. Tetszett a borítója. Sok képet tartalmaz. Nem baj, ha nem tartalmaz képeket a könyv. Mert menő, mindenki ezt olvassa. A könyv hosszúsága. A könyv szerzője. Egyéb:

Nagyon érdekes eredményt hozott ez a kérdés. A gyermekek több mint 50 %-a jelölte be azt a mondatot, hogy „Ajánlották a könyvet.” Ez is mutatja, mennyire számít a társak véleménye minden területen, milyen nagy hatással vannak egymásra a gyermekek: ahogy a rajzfejlődés területén is meghatározó szerepet tölt be a társak véleménye, még egy könyv kiválasztásában is befolyásolják egymást. Bár a médiának, a közkezdvelt internetes oldalaknak a gyermekekre gyakorolt hatása sem elhanyagolható. Úgy érzem, ehhez a ponthoz szorosan kapcsolódik az a válaszlehetőség is, hogy „mert menő” a könyv, de ezt már csak a gyermekek 7 %-a választotta. A második helyre a könyv borítója került, vagyis az is nagyon fontos, a borítón milyen illusztráció jelenik meg, mennyire tud hatni a gyermekekre érzelmileg, hogy pont azt a könyvet emelje le a polcról. Érdekes az is, hogy a felsősöknél a képek megjelenése a könyv belsejében már nem olyan fontos, csupán 13,9 %-uk szereti, ha egy könyv illusztrációkban bővelkedik. De a választást nagyban befolyásolja a könyv témája, tartalma, stílusa, műfaja is. A gyermekek 41,7 %-a választ

könyvet szerző alapján, illetve azt is előtérbe helyezik, ha már olvasták például egy trilógiának az első részét, akkor a sorozat többi részét is el fogják olvasni, már ha tetszett számukra az első rész. Összességében elmondható, hogy nagyon sok tényezőt együttesen veszünk figyelembe egy-egy könyv olvasás céljára való kiválasztása kapcsán.

5. ábra: Könyvvásárlásnál mi befolyásol téged? (saját szerkesztés)

Az alsósok viszont saját maguk nevezték meg szokásaikat a könyvválasztással kapcsolatban, nem kaptak erre vonatkozóan előre megadott opciókat. Az elsősök, akik még nem tudtak olvasni, csak néhány betűt ismertek a kérdőív készítésekor, a képi világra helyezték a hangsúlyt, a meseillusztrációk, a könyv szereplői meghatározó elemként jelennek meg a választásukban. Közülük többen megemlítették, hogy fontos számukra, a könyv borítója, „mi van rajta”. A harmadik évfolyamosok feleletei egyértelműen arra utalnak, hogy ők már tudatosan választanak maguknak olvasmányokat, néhány válaszukkal engem is megleptek. Nem is gondoltam, hogy ennyi oldalról megvizsgálják egy-egy könyvet a megvásárlása előtt. Náluk is megjelenik a téma szerinti választás, amit konkrétan megemlítettek az az állatvilág, Star Warshoz kötődő történetek, animék. Megfogalmazza azt is az egyik tanuló, hogy számára az lényeges, hogy „izgalmas legyen a könyv, ezt pedig a könyv „hátlapján lévő néhány soros ismertető elolvasásával” tudja leszűrni. Fontosnak tartják, hogy „ne legyen benne idegen nyelv”, tehát a nyelvezete számukra könnyen értelmezhető legyen. Érdekesnek találtam, hogy megemlítették a korbesorolást, de nem a 12-es besorolásról beszéltek, hanem hogy „ne lépje túl a 18 éves korhatárt”.

Más gyermek is megemlítette ugyanezt, csak más szavakkal, hogy „olvashatom-e”, amellyel szintén arra utal, hogy az adott korcsoport számára ajánlott-e egyáltalán az olvasmány. Míg a felsősöknél nem volt jelentősége annak, hogy tartalmaz-e képet az adott könyv, az alsósok, mind az elsősök, mind a harmadikosok részéről megmutatkozik az igény a képi tartalomra.

Az alábbi könyvek közül melyiket választanád szívesen a borítója alapján?

Úgy gondolom, az emberek könyvvásárlási szokásait erősen befolyásolja a könyv borítója, a rajta szereplő illusztráció. A kérdőív előző kérdésénél is megadtam opcióként a könyvek borítóját, amelyet állításuk szerint a felsős válaszadók 50%-a vesz figyelembe egy könyv választásánál. A jelenlegi kérdésnél viszont konkrét példákon keresztül szerettem volna a saját feltételezésemet, amelyet már részben a tanulói állítások is megerősítettek, beigazolni. Törekedtem sokféle, változatos műfajú, ismert és ismeretlen, de legalábbis feltételezésem szerint kevésbé ismert, tetszetősebb és kevésbé mutatós, régi és új kiadású könyvek borítóját megmutatni a gyermekeknek. Az alsósoknak és a felsősöknek két különböző, a korosztályuknak megfelelő képsort állítottam össze. Kíváncsi voltam, mennyire befolyásolja a gyermekeket, ha egy közkedvelt, mint például a Harry Potter kötetek, illetve egy kevésbé ismert könyv, a Stanley a szerencse fia borítóját állítjuk egymás mellé. Ráadásul Louis Sachar könyvének ehhez a kiadásához készült illusztrációt sem tartottam szerencsésnek, ezért ezt illesztettem be a kérdőívbe. Nem hívta fel magára a figyelmet, nem keltette fel a gyermekek érdeklődését, ez visszatükröződött a tanulói válaszokban is, összesen csak ketten jelölték meg ezt a lehetőséget. Arra a következtetésre jutottam az elemzés során, hogy a feltételezésem bizonyosságot nyert, valóban hatással van ránk egy könyv kiválasztásánál annak borítója, de szemléletünket befolyásolja az is, mennyire közismert az a könyv, azok több szavazatot kaptak. A Késtél, A Nyár, amikor megszépültem című könyvek nagyon népszerűek manapság a kamasz lányoknál, ez a válaszokból is kiolvasható, mindkettő 8-8 szavazatot kapott. A kérdőívben két könyv borítója nyerte el leginkább a tetszését a tanulóknak: Robinson Crusoe, illetve Percy Jackson és az olimposziak. Ez utóbbi választása azzal is magyarázható, hogy hatalmas siker övezi ezt a könyvet.

6. ábra: Az alábbi könyvek közül melyiket választanád a borítója alapján? (saját szerkesztés)

Az alábbi illusztrációk közül melyik tetszik neked a legjobban?

Az alsósoknak és a felsősöknek eltérő, a korosztályoknak megfelelő illusztrációkat választottam, amelynek során próbáltam az érdeklődési körüket figyelembe venni. Változatos stílusban elkészített, modern és klasszikusnak mondható képi anyagot gyűjtöttem a kérdőívhez.

Az alsósoknál, a kérdőívet kitöltő két évfolyam tanulói szemléletében nem mutatkozik nagy eltérés. A legtöbb tanulónak Raphaële Glaux Loup című mesekönyvének illusztrációi tetszettek, elsősorban a fiúknak, de a lányok között a Pierrazzi Mitri, Monica Legjobb barátom a cica című mesekönyv képi világa volt a legnépszerűbb. Az viszont feltűnt, hogy egyáltalán nem befolyásolta a gyermekeket, hogy színes, vagy fekete-fehér illusztrációt látnak maguk előtt, pedig azt hittem, ez utóbbit kevésbé fogják kedvelni. Sőt, úgy gondoltam, az én gyermekkorom híres illusztrátora, Reich Károly manapság nem lesz közkedvelt a gyermekek körében, de ebben is tévedtem.

A felsősöknek négy, stílusában teljesen eltérő illusztrációt választottam ehhez a kérdéshez. Amikor beillesztettem a képeket, meg voltam róla győződve, hogy a gyermekek többsége a manga illusztrációt fogja választani, hiszen ez a műfaj nagyon népszerű a gyermekek körében (az előbbi fejezetben is bemutatam, hogy a felsősöknél többségében ilyen típusú rajzokkal találkozom), ezzel szemben viszont a Légy jó mindhalálig című könyvből vett képre kevés szavazat fog érkezni, de nem. De az eredmény meglepett: mindkettőre ugyanannyian voksoltak, 27,8 - 27,8 % . A tanulók

44 %-a viszont Kertész Erzsé Panthera - A hógömb fogságában című könyv illusztrációját választotta. ez tetszett a kérdőívet kitöltő tanulóknak leginkább.. A legelső választható opció Horváth Viktor Diótörő című munkájából származik, ezzel kapcsolatban az volt a feltételezésem, hogy nem fog tetszeni a gyermekeknek, és ez be is igazolódott: ez az egy lehetőség egyetlenegy szavazatot sem kapott. Ezt az illusztrációt szándékosan tettem be a kérdőívbe, melynek személyes oka van. A kislányom ajándékba kapta ezt a könyvet kisiskolásként, belelapozott, majd közölte velem, ő ezt nem hajlandó kiolvasni, mint később kiderült, a benne szereplő illusztrációk miatt. Kíváncsi voltam, a többi gyermekre is hasonló hatást gyakorolnak-e az ilyen jellegű képek. A válasz, mi szerint a gyermekek sem választották, megerősítette a feltételezésemet.

A két legnépszerűbb illusztráció:

Alsósoknál:

(Glaux)

Felsősknél:

(Kertész)

Van kedvenc mesehősöd? Ki az és melyik mesében szerepel?

Mivel ennél a kérdésnél nem adtam meg opciókat, a tanulók önállóan írhatták le a kedvenc mesehősük nevét, ezért nagyon színes, széles spektrumú tanulói vélemény érkezett. A kicsik által választott mesehősök között a fiúk részéről megjelenik a Mine Craft szereplők széles repertoárja, a Star Wars legendás hősei, Pókember, Superman, Venom, bár ez utóbbin azért elcsodálkoztam, mert egyáltalán nem az ő korosztályuknak való képanyaggal rendelkezik. A kislányok hercegnői lelkületéhez pedig Aranyhaj, Csingiling, a Jégvarázsból Anna és Elsa karaktere áll közel, bár már ők is megemlítették Wonder Woman-t.

A felsősök válaszaiban is megjelennek a klasszikus mesehősök Csipkerózsika, Belle személyében, a közelmúltból Garfield, Tom és Jerry, Old Death a Winnwoutból, Spongyabob, A gyűrűk urából Legolas és Gandalf alakja, de a modern mesékből is

kaptam példákat: Olaf a Jégvarászból, Optimus Prime a Transformersből, Greg Heffley az Egy ropi naplójából. Érdekesnek tartottam a felsősöktől kapott válaszok olvasásánál, hogy még mennyire gyermeki lelkülettel rendelkezik több tanuló is, pedig ez az a korosztály, aki már nagynak akar látszani, mégis olyan mesehősöket említettek meg, akikre nem is gondoltam volna, hogy még szóba jöhet náluk.

A kérdőív előző kérdésénél az volt a feltételezésem, hogy a manga műfajú meseillusztráció fog hódítani a gyermekek válaszában, de nem így történt. Ezért lepett meg, hogy a mesehősök tekintetében viszont már erőteljesen megjelenik ez az irányvonal: a tanulók megemlégték Narutót, Doraemont, Tomoet, Usuét, Ponyot, akik mind-mind anime-, illetve mangahősök. Ennek talán az lehet az oka, hogy direkt olyan mangából vett képet választottam az előző kérdéshez, amelyik kevésbé ismert, ők pedig ragaszkodnak a saját hőseikhez.

Alsósok	Alsó és felső is	Felsősök
Minecraft hősök: Alex, Steve, Wither Storm, Herobrine, Creeper Hunter Luke Skywalker (Star Wars) Pókember Superman Venom Wonder Woman Csingiling Anna és Elsa (Jégvarázs)	Aranyhaj Naruto	Csipkerózsika Garfield Tom és Jerry Old Death a Winnwtouból Spongyabob Legolas és Gandalf (A gyűrűk ura) Olaf (Jégvarázs) Optimus Prime (Transformers) Greg Heffley (Egy ropi naplója) Naruto Doraemon Tomoe Usue Ponyo

7. ábra: Van kedvenc mesehősöd? Ki az és melyik mesében szerepel? (saját szerkesztés)

Amikor kedvtelésből rajzolgatsz, szoktál másolni is?

Biztos voltam abban, hogy a tanulók egyöntetűen az igenre fognak szavazni, mert a tőlük kapott rajzokból ezt tapasztalom nap mint nap. Mégis a válaszaik ezt a feltételezésemet nem támasztották alá teljes mértékben.. Az alsósok közül összesen 11 főtől kaptam azt a választ, hogy igen, néha szokott másolni, 1 gyermek jelezte, hogy ő mindig. A maradék 8 fő viszont saját képi világát jeleníti meg rajzaiban. A felsősöknél majdnem fele-fele arányban van az igenek(52,8%) és a nemek (47,2%) aránya, a mérleg az igenek felé mozdul el kis mértékben. Az alsósok válaszai árnyaltabban jelennek meg, ennek az az oka, hogy velük személyes formában készítettem el a kérdőívet, tanulói igényre változtattam a lehetséges válaszokon, míg a felsősök online formában kaptak egy eldöntendő kérdést, amelyre csak kétféle válaszlehetőség volt.

8. ábra: Amikor kedvtelésből rajzolgatsz, szoktál másolni is? (saját szerkesztés)

Miket másolsz szívesen?

Ettől a kérdéstől kezdve a többi kérdést a felsősöknél csak azok kapták, akik az előző kérdésre igennel feleltek.

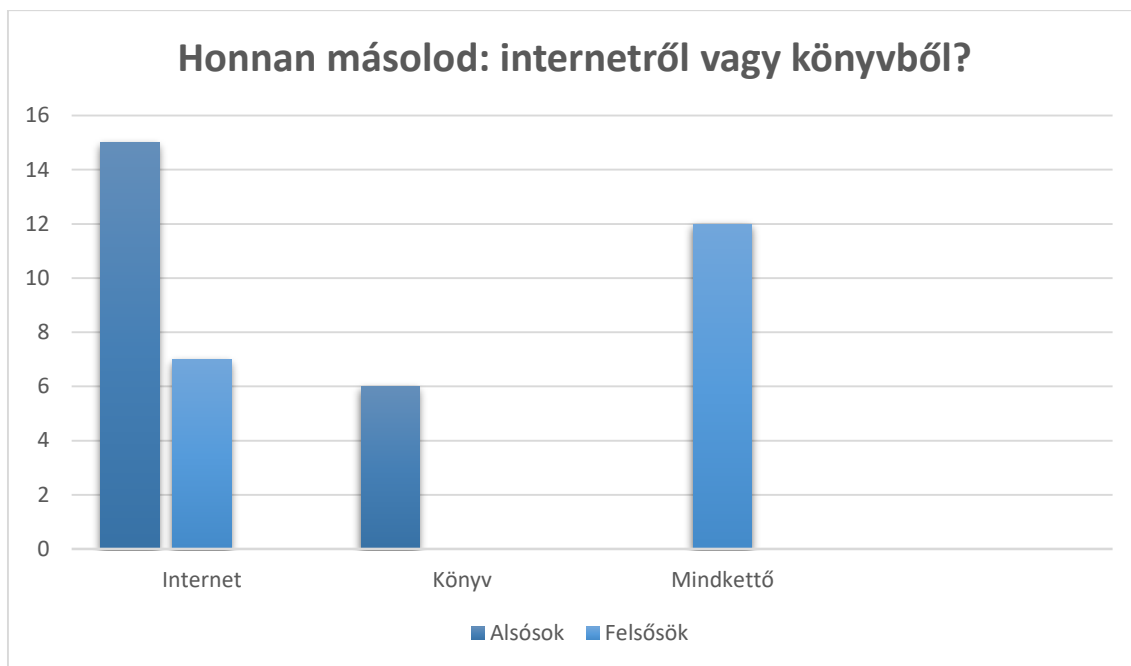
A válaszokból úgy gondolom, ez a korosztály elsősorban arra használja a másolást, hogy a számukra nehezebben felvázolható, összetettebb, bonyolultabb rajzhoz

választják a segítséget. Victor Löwenfeld a rajzfejlődés elméletében leírja, hogy ezen időszakban kezdik el a gyermekek a valóságű emberábrázolást. Talán pont a próbálgatásoknak, kísérletezéseknek köszönhető a másolós módszer. Az előző fejezetben bemutatott példák is mutatják, hogy mennyi energiát fektetnek egy-egy részlet megrajzolásába, például egy ember szeme, szája. Ezek a fent említett gondolatok jelennek meg a válaszokban is: „Emberi anatómiához kapcsolódó dolgokat (másolok), hogy minél élethűbben rajzolhassak.” Még két tanuló említi az emberábrázolást, ehhez kapcsolhatók egy másik választ is, mi szerint „arcokat” szokott vázolni minta segítségével. Egy másik válaszadó azt írja, hogy „nehéz részleteket” szokott másolni, egy negyedik „portrék” rajzolásához használ mankót. De megemlítsre kerülnek az autók, a természet, a képregények, mesék karakterei (anime), az állatok.

Az alsósoknál viszont mindenkitől megkérdeztem, miket másol szívesen. Az általuk adott válaszból kiderül, rájuk nagy hatást a különböző felületeken látott mesék gyakorolnak, azokat a karaktereket másolják szívesen: Marvel szuperhősöket, „Katica és Fekete Macska” karaktereit a Miraculous-ból, „Minecraft figurákat”, illetve az azokat körülvevő környezetet, de a 3. osztályosok már az anime szereplőket is szívesen másolják.

Honnan másolod: az internetről vagy könyvből?

Itt három válaszlehetőséget adtam meg a tanulóknak: internet, könyv, mindkettő. Érdekes, hogy az alsósok, akik szeretnek könyvtárba járni és könyveket kölcsönözni, szeretnek másolni könyvekből, illetve még az internetet választották. Az internet és a könyv együttesen nem jelent meg válaszként. A felsősök viszont a könyveket önmagában nem jelölték lehetséges opcióként, ők vagy mindkét forrást használják, vagy csak az internet világából merítenek ihletet. Ennek talán az is lehet az oka, hogy míg a kicsik az internettel szorosabb kapcsolatba csak akkor tudnak kerülni, ha egy felnőtt segíti a böngészésüket, a könyv viszont bármikor kéznél lehet, még abban az esetben is, ha a felnőttek éppen nem érnek rá. Ezzel szemben a nagyok már önálló internetfelhasználók, szinte minden tanuló rendelkezik okostelefonnal, és legyenek bárhol, nagyon leleményesen pillanatok alatt szereznek wi-fi jelszót, hogy azt használni is tudják, korlátlanul. Így az internet adta lehetőségek szinte mindig nyitva állnak előttük.

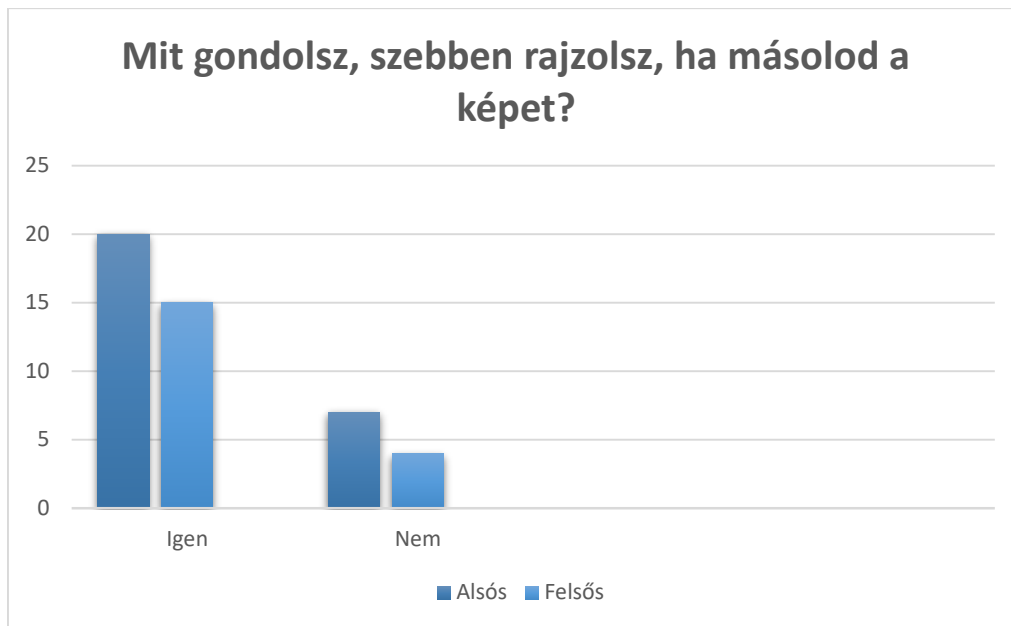
9. ábra: Honnan másolod: internetről vagy könyvből? (saját szerkesztés)

Ilyenkor az egész rajzot lemásolod vagy csak egy részét?

Ezt a kérdést csak a felsősöknek tettem fel. A rajzaikat látva volt egy feltételezésem, mi szerint nem egy egész képet másolnak le, hanem a kisebb részleteket tökéletesítik. Kis mértékben, de ezt igazolta a tanulók válasza is, 42,1 % választotta az „Egészet.”, és 57,9 % a „Csak egy részét.” lehetőséget.

Mit gondolsz, szebben rajzolsz, ha másolod a képet?

Mind az alsósok, mind a felsősök részéről a többség úgy gondolja, és egyértelműen leolvasható a diagramról is, hogy igen, szebb lesz az általuk megalkotott kép, ha azt másolás útján rajzolják meg, kevesebben vannak, akik szerint akkor sem lesz szebb és jobb a rajz, ha egy már kész mintát követnek a vázolásához.

10. ábra: Mit gondolsz, szebben rajzolsz, ha másolod a képet? (saját szerkesztés)

Szívesebben rajzolsz, ha másolhatsz?

Egyértelműen kiderül a válaszokból, hogy igen, hatással van a rajzolási kedvre a másolás lehetősége, feltételezem, így több sikerélményhez jutnak a gyermekek, szebb, igényesebb alkotás kerül ki a kezük közül. A felsősöknél erre a kérdésre azok adtak választ, akik egyébként is szeretnek rajzolni, a nemleges válaszok mögött talán az is megbújhat, hogy nem egy mások által elképzelt képi világra szeretnének hagyatkozni, hanem inkább önállóan, a saját ötletekből merítve alkotnak. Érdekes lenne ezt a kérdést a rajzolni nem szerető gyermekeknek is feltenni, kíváncsi lennék, akkor milyen eredmény születne.

2.4. Pedagógusok kérdőívének elemzése

A pedagógusok kérdőívét online formában osztottam meg olyan személyekkel, akik pedagógusi munkakörben dolgoznak és azokkal az egyetemi csoporttársaimmal, akik már aktívan tanítanak, vagy pedagógiai asszisztensként dolgoznak. A pedagógusok kiválasztásánál figyelembe vettem, hogy olyan személyekkel végezzem el a felmérést, akik valami formában kapcsolódnak a vizuális neveléshez, vagyis óvodapedagógusokra, tanítókra, napközis nevelőkre és rajztanárookra esett a választásom. A kérdőívet összesen 20 pedagógus töltötte ki, az alábbiakban szeretném bemutatni, az általuk kitöltött

kérdőívek kiértékelésének eredményeit. A pedagógusok kérdőívét teljes terjedelemben a 3. számú melléklet tartalmazza.

Ön, mint pedagógus, mit tapasztal arra vonatkozóan, hogy a gyerekek sablonnal, mintaadással, vagy a saját fantáziájuk szerint alkotnak szívesebben? Mi lehet ennek az oka? Melyik tevékenységi forma jellemző leginkább a rajzórákra?

A pedagógusok által adott válaszok ebben a kérdésben nagyon megoszlóak. Többek véleménye, hogy a gyermekek szívesen használnak sablonokat, mert ez egyszerűbb, kevesebb kreativitást, önállóságot igényel a részükről, sőt a rizikófaktor is alacsonyabb ebben az esetben. A gyermekek „inkább a mintát másolják, azon nem kell gondolkodni”. „Nagyon kevés gyermek tud saját fantázia alapján alkotni.” A válaszokból az is kiderül, hogy teljesen egyénfüggő, hogy melyik tanulónak van szüksége mintaadásra. Néhányan úgy gondolják, szeretik a gyermekek, ha van sablon, minta alapján könnyebb megérteni a feladatot, de ez csak inspirálja őket a saját ötletük megvalósításában. Egy másik vélemény szerint „azoknak a gyerekeknek, akik nem hallgatnak mesét rendszeresen, csak televízión, számítógépen látnak mesét, megszűnik a belső képalkotásuk, fantáziájuk, képzelőerejük leépül, ők nem tudják, nem merik önállóan kifejezni magukat vizuálisan sem. Ők sémákban gondolkodnak, másolnak, sablonokkal dolgoznak.” „A saját fantáziájuk helyett a precíz másolásra törekszenek.” Viszont arra többen is rávilágítanak, hogy a gyermekek szabadon szeretnek alkotni, „nagyon szeretnek rajzolni a szünetekben, a kötetlen szabadidőben, ilyenkor viszont a saját fantáziájukra támaszkodnak. Érdekes, hogy az űrlapot kitöltő óvodapedagógusok tapasztalata szerint a kisgyermekek „a fantázia világukra hagyatkoznak leginkább”, mivel „még nem érzik a teljesítés kényszerét, saját örömeikre végzik az adott tevékenységet.” Ez számomra elgondolkodtató. Vajon valóban az iskola merevsége, a teljesítményorientáltság miatt nem hagyatkozunk a gyermekek képzelőerejére?

A gyermekek mennyire érzik szükségét, hogy kész mintáról dolgozzanak, igénylik-e az effajta segítséget az alkotások során? Amennyiben igen, akkor Önök szerint honnan merítik az ötleteket?

A válaszadók 60 %-a gondolja úgy, hogy vannak olyan gyermekek, akik „kifejezetten igénylik” a sablonokat, mert „még egy egyszerű állat megrajzolása is problémát okoz” számukra. Többen gondolják úgy, hogy nem is a másolás miatt érzik szükségét a gyermekek a mintának, hanem a feladat megértését segíti, ettől kap szárnyat a fantáziájuk, az egy támpont, amiből ki tudnak indulni. Viszont azoknak, akik kreatívak, vannak ötleteik, van miből meríteniük, egyáltalán nincs szükségük sablonra, bár ez a feladat nehézségétől, milyenségétől is függ. A válaszokból az is kiderül, hogy a mintákat a gyermekek elsősorban az internetről veszik, olyan oldalokról, mint a pinterest, a krokotak, de a korábbi évek gyermekmunkáival is tudnak segítséget nyújtani a pedagógusok számukra.

Ön milyen előnyeit, illetve hátrányait tapasztalta meg a sablon használatnak?

Előnyként említhetjük a válaszok alapján az egységességet, azt is, hogy a sablonnak köszönhetően tevékenység közben sokkal bátrabb a gyermek, erősíti az önbizalmát, hogy ő is képes megalkotni, amit a többiek. Igaz, hogy munkája során sablont alkalmaz, de mivel egyre nehezebb alkotásokat kell elkészítenie, fejlődik a rajzkészsége is. Előny az is, hogy segítik a feladat megértését, használatával hamarabb elkészül az alkotás, a gyermek szabálykövetőbbé válik, fejlesztjük a monotónia tűrést. Nem utolsósorban a pedagógus részéről is sokkal egyszerűbb. Hátrányként minden pedagógus a kreativitás gátjaként tünteti fel a sablonok használatát. Ennek köszönhetően a gyermekek nem használják a fantáziájukat, nem lesznek kezdeményezők, kísérletezők, a „saját alkotóképességük kiaknáztatlan” marad. A gyermekek „hozzászoknak az egyszerű munkához”, meg sem próbálnak önállóan alkotni, ragaszkodnak a sablonhoz. Két válaszadó teljesen elutasító a sablonokkal szemben, az egyik egyáltalán nem érzi szükségét a használatának, míg a másik véleményét idézném: „Sablonnak rajzórán nincs helye.”

Sablon használatának előnyei	Sablon használatának hátrányai
egységesség	kreativitás gátja
önbizalmat ad	nem használják a fantáziájukat
fejlődik általa a rajzkészség	nem lesznek kezdeményezők

alkalmazásával hamarabb elkészül az alkotás pedagógus részéről egyszerűbb	könnyű hozzászokni, később ragaszkodnak a gyerekek a sablonokhoz
--	--

11. ábra: Ön milyen előnyeit, illetve hátrányait tapasztalta meg a sablon használatnak?(saját szerkesztés)

Ön szerint melyik tevékenység fejleszt jobban, ha másol, vagy ha önállóan alkot a kisgyermek? Tapasztal-e különbségeket az egyes feladattípusok fejlesztési területei között?

Első olvasásra, úgy gondolom, mindenki egyértelműen az önálló alkotás mellett tenné le voksát. De mélyebben átgondolva már nem ennyire egyértelmű a helyzet, és ezt megerősítették a kapott válaszok is. „A két területtel teljesen eltérő képességeket fejlesztünk”, „mindegyikből mást tanul” a gyermek. A másolással a megfigyelő, elemző képesség, míg az önálló alkotás során a fantázia, a problémamegoldó képesség, a kreativitás, az alkotói szabadság kerül előtérbe. A másolással fejlődik a kézügyesség, a finommotorikus képesség, alkalmazásával egyfajta rutinra tesz szert, mely segíti a későbbiekben az önálló alkotások elkészítésében, viszont nem szabad hagyni, hogy „a rajzolás a másolásban merüljön ki”.

Ön pedagógusként szívesen használ sablonokat, kész mintadarabokat a munkája során?

A válaszadók többsége használ sablont rajzórán. Van, aki csak szemléltetésként, bár nem szereti, mert ha bemutatja, akkor a gyermekek lemásolják. Két pedagógus a saját munkájának megkönnyítése végett visz be sablont a tanórára. Olyan pedagógus is van, aki szerint a „kicsi gyermekeknél nagyon fontos, hogy előzőleg lássa, mit kell rajzolnia”, ezért tartja fontosnak a sablon vagy az általa elkészített rajz bemutatását. De ez nem azt jelenti, hogy azt a mintát kell a gyermeknek lemásolnia, hanem a saját ízlése, fantáziája szerint alakíthatja. Magával a sablonnal azok a gyerekek is sikerélményhez juthatnak, akik nem rendelkeznek jó kézügyességgel.

20 % nem használ sablont, kivéve akkor, ha pont az a cél, hogy egységeset alkossanak. (A válaszadó a karácsonyfadísz hozta fel példának.)

Rajzórai foglalkozásokon előkerülnek mesék és azok illusztrációi? Milyen szerepet töltenek be a tanórán?

A válaszokból egyértelműen levonható, hogy a pedagógusok építenek a mesékre és azok illusztrációira a tanórákon. Ezzel a cél elsősorban a ráhangolódás, a motiválás, a képzelet, a fantázia beindítása, de a tanóra fő része is épülhet erre, illetve annak lezárásaként is szokták alkalmazni. Az illusztrációk a pedagógusok szerint több szemszögből is támogatják a tanulást: segítik a mese értelmezését, gondolatokat ébreszt, ötleteket lehet belőlük meríteni, könnyebb felidézni velük a mese eseményeit. Tantárgyi koncentrációként magyarórán is megjelenik a vizuális nevelés, mivel „a halott mese a fantáziát táplálja”, „a mesék meghallgatásával lehet a legjobban fejleszteni a gyermekek képzeletvilágát”. Utána csodás alkotások szoktak születni.” Az egyik pedagógus jegyezte meg, hogy a tankönyvek képi világának elemzésekor is a vizuális nevelésre támaszkodik: „milyen színvilágot használ az illusztrátor, mit helyez előtérbe, van-e háttér, stb.”

Érdekesnek találom, hogy az óvodai és az általános iskolai gyakorlat eltér egymástól. Az óvodában inkább építenek az illusztrációkra, mint az iskolában. „Az óvodai szinten gyakran kapcsoljuk össze az irodalmi nevelést a vizuális neveléssel, így a mesék szinte állandóak, az illusztrációk a szemléltetés eszközeiként jelennek meg, melyeket minden esetben magam készítek (például mesekötény, mesepárna, papírszínház).” Iskolai szinten a pedagógusok felolvasást követően a gyermekek lerajzolják előre meghatározott szempontok szerint a mese egyes részleteit, így „ők lesznek a mese illusztrátorai”. Cél „az önálló képi világ alakítása, fantázia, képzelőerő fejlesztése”, a kreativitás, bár segítségnyújtásként, mintaadásként nem zárkoznak el tőle.

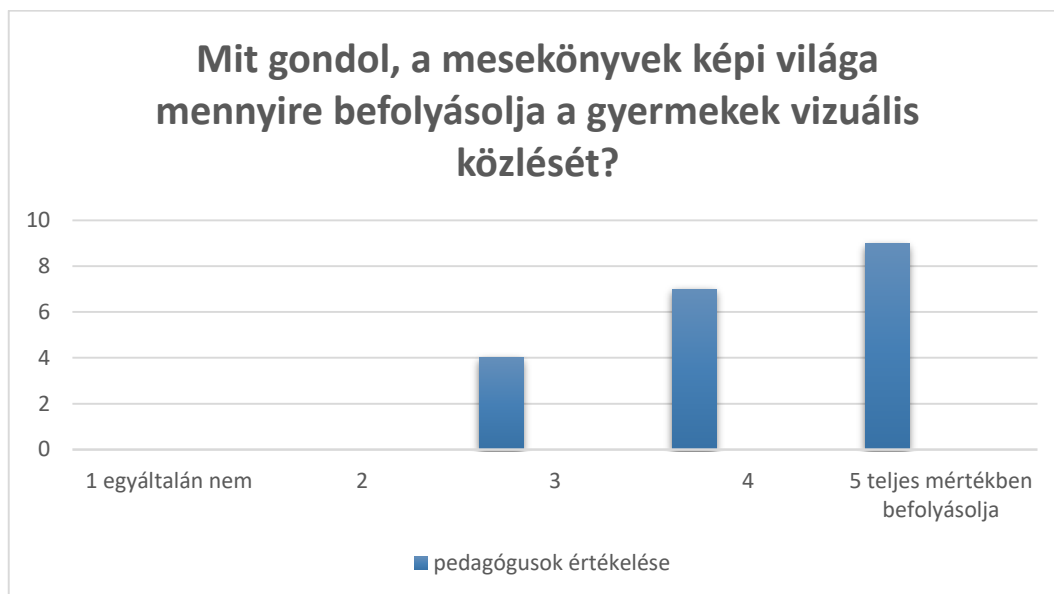
Amennyiben a mesék illusztrációit be szokta építeni a foglalkozásokba, ezek az illusztrációk mesekönyv vagy más egyéb multimédiás közegből származnak?

A pedagógusok 35%-a mesekönyvek képi világát kedveli jobban, ezekre támaszkodik a tanórákon. Egy válaszadó megemlítette, ő elsősorban a magyar népmesék illusztrációit használja a foglalkozásokon. A vizsgálatból az is kiderül, kimondottan a multimédiás közegből származó mesék illusztrációit egyetlen válaszadó sem tekinti elsőrendűnek. Viszont 45 %-uk a mesekönyvek és a multimédiás közeg illusztrációit

egyformán alkalmazza, az adott feladatnak, témának megfelelően. Egy válaszadó nyilatkozott úgy, hogy ő nem használ semmiféle meseillusztrációt a tanóráin, egy másik „bábokkal és rajzokkal dolgozik” (bár ebből nem derül ki, hogy ezek a rajzok saját készítésűek-e vagy valamilyen internetes portálról letöltötte, esetleg könyvből másolta). Olyan is akad a válaszadók között, akinél a tervezett tanulási folyamat során nem kerülnek elő meseillusztrációk, mivel saját készítésű szemléltetőeszközöket használ a foglalkozásokon. Szabad könyvnézegetésre csak a játéktevékenység ideje alatt kerül sor, illetve projekthetek adnak alkalmat diafilmek vetítésére. Sajnos a kérdőívől nem derül ki, melyik kérdésre melyik pedagógus, milyen választ adott, pedig érdekes lenne annak a vizsgálata is, hogy a válaszokat befolyásolja-e az életkor, van-e különbség e téren a pályakezdő és a már esetleg a nyugdíjas évei felé tartó pedagógusok véleménye között.

Mit gondol, a mesekönyvek képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését?

Ennél a kérdésnél 1-5-ig lehetett pontozni, ahol az 1 az egyáltalán nem befolyásolja, az 5 a teljes mértékben befolyásolja kategóriákat jelölték. A válaszadók 20 %-a 3-as, 35 % 4-es értékelést adott. 45 % gondolja úgy, hogy jelentősen befolyásolják a gyermekek vizuális közlését a mesekönyvek illusztrációi. 1-es és 2-es értékelést senki nem adott.

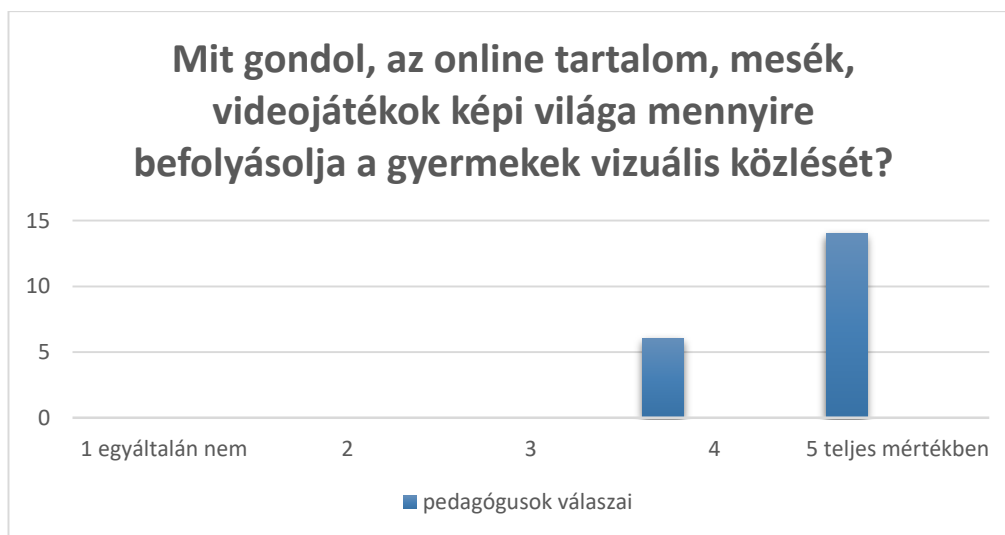

12. ábra: Mit gondol, a mesekönyvek képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését? (saját szerkesztés)

Mit gondol, az online tartalom, mesék és videójátékok képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését?

A kérdésnél szintén 1-5-ig lehetett értékelni, ugyanúgy, ahogy az előző kérdésnél. A kérdésre adott értékelésen egyáltalán nem lepődtem meg. Itt már a válaszadók 70 %-a gondolta úgy, hogy teljes mértékben hatással vannak a gyermekek vizuális közlésére a mesefilmek, a videójátékok, az online tartalom. A maradék 30 % 4-es értékelést adott, ami szintén elég erőteljes befolyását mutatja a gyermekek vizuális kifejezőképességével összefüggésben. 1-3-ig kategóriákra nem érkezett értékelés.

A 8. és a 9. kérdéseket összehasonlítva megállapíthatjuk, hogy az online tartalom megjelenése a gyermekek munkáiban sokkal szembetűnőbb a mesekönyvek illusztrációihoz képest. A válaszadók pontozásából is kiútunk ez, hiszen 45 %-ról 70 %-ra változott az 5 pontos értékelést adók százalékos aránya, ami jelentős ugrást mutat az online tér irányába. Ebből az is egyértelműen leolvasható, hogy a pedagógusok szerint az online világ sokkal nagyobb befolyásoló hatással vannak a gyermekekre a mesekönyvek képi világánál.

13. ábra: Mit gondol, az online tartalom, mesék, videójátékok képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését? (saját szerkesztés)

Mely tartalom megjelenési formájával találkozik többet: a mesekönyvek vagy a digitális tartalmak, játékok ábrázolása a gyakoribb a gyermekek rajzaiban?

A pedagógusok szinte egyöntetű véleményét egyértelműen visszatükrözi, hogy a válaszok 95 %-a szerint a digitális tartalom megjelenése mutatkozik leginkább a gyermekek vizuális közléseiben, és mindössze 5 % találkozik a mesekönyvek illusztrációinak reprodukciójával a gyermeki alkotásokban.

Fedez-e fel különbséget az egyes korosztályok, vagy a nemek közti ábrázolási szokásokban?

A nemek tekintetében egészen óvodás kortól megfigyelhetőek a különbségek az ábrázolási szokásokat illetően, a kor előrehaladtával egyre nagyobb lesz ez a különbség a két nem között. Egy óvodapedagógus szerint „a lányok általában több időt töltenek rajzolással, színezéssel”. Ugyanez igaz a kisiskolás korra is. Magukban az „ábrázolási technikákban is megtapasztható a különbség. A lányok aprólékosabb, kidolgozottabb munkadarabokat adnak be, mint a fiúk.” Ezt erősíti meg egy másik vélemény, mi szerint „a leányok ábrázolása tartalmasabb.” A gyermekek által ábrázolt formavilág is különbözőségeket mutat. Míg a fiúk a fiús mesehősöket, lövöldözős, harcos rajzokat helyezik előtérbe, ábrázolásaikban „gyakoribb a digitális tartalom”, addig a lányok a lányos meseszereplőket szeretik lerajzolni, a fantázia, a képzelet szüleményei dominálnak rajzaikban, sőt alkotásaikon megjelenik az érzelmek ábrázolása is. Ugyanígy a korosztályok között is megjelennek különbségek. Vannak, akik úgy gondolják, a rajzolás inkább a fiatalabb korosztályra jellemző.” „A kicsik még szinte „álomvilágban élnek”, sok fantáziarajzot készítenek, míg a nagyobbak már kevesebbet rajzolnak, azt is a rajzórán.” Többen megemlítik azt a tendenciát, hogy a gyermekek egyre inkább az internet adta lehetőségekből merítenek ötleteket, „ahogy nőnek, úgy hat rájuk egyre jobban a digitális képi világ.”

3. ÖSSZEGZÉS

A szakdolgozatom alapgondolata, feltételezése az volt, hogy a gyermekek szívesen másolják le a számukra tetsző képeket, képrészleteket. Erre utalt a számtalan mennyiségű rajz, amit az évek során a gyermekektől kaptam, melyek közül néhányat az írásomban is bemutattam. A hipotézisem helyességének igazolására a gyermekek és a pedagógusok részére kérdőíveket állítottam össze, melyekben az olvasási szokásokból kiindulva, fokozatosan építettem fel a kérdéseket az illusztrációk és a másolás irányába.

A válaszokból arra a következtetésre jutottam, hogy igen, valóban hatással vannak a gyermekek vizuális közlésére nem csak a kézzel fogható mesekönyvek, képregények/mangák illusztrációi, hanem az internet világnak köszönhetően manapság már számos könyv online elérhető változata is. Sőt, létezik több olyan könyv, amely már egy-egy animációs rajzfilm adaptációjaként jelent meg. Például az óvodás korú gyermekek körében manapság közkedvelt a több epizódból álló Mancs őrzőcímű animációs sorozat, de említhetném a Jégvarázs mesefilmet, vagy a Minecraft videójátékot, ami alapján meseadaptáció készült. És ugyanez fordítva is igaz: egy rajzfilm alapján is íródhat mesekönyv. Vagyis a mesekönyvek és a televízió, számítógép, internet világa erősen kapcsolódik egymáshoz, hatással vannak egymásra. Ezeknek a mesehősöknek a gyermekekre gyakorolt hatását az is elmélyíti, hogy az élet minden területén találkozhatnak velük: megjelennek a gyermekeknek szánt ruházaton, bögréken, párnahuzaton, és még egyéb használati eszközökön is. Ráadásul az online terek szinte beszippantják a gyermekeket, az onnan származó információ felértéklődik számukra, nem csoda, hogy a gyermekek vizuális közlésében is megjelennek. Mind a gyermekek, mind a pedagógusok megerősítették válaszaikban az online térnek a gyermekek, kamaszok képi kommunikációjára gyakorolt hatását.

A másolás, legyen szó mesekönyvek, animációs rajzfilmek, képregények és természetesen online változataik illusztrációinak reprodukciójáról, meghatározó szerepet tölt be fiatalok alkotómunkája során. A tanulói válaszokból azt a következtetést tudtam levonni, hogy másolás révén magabiztosabban tudják kifejezni önmagukat, segíti őket egy szebb, esetleg nehezebb forma megrajzolásában, tehát a rajztudásuk fejlődését látják benne. Ezt megerősítik a pedagógusok által adott válaszok is, viszont ők látják benne a lehetséges negatív hozadékokat is: a tanulók elkényelmesednek, kevésbé lesznek kreatívak. Az eredmények vonatkozásában nem lehet általánosságban fogalmazni, hiszen a kérdőív

megválaszolásában az alsósok részéről 29, felsősökéről 36 tanuló vett részt, és a pedagógusok részéről 20 fő osztotta meg véleményét. Megbízható következtetések levonásához érdemes lenne a kutatást más iskolákra, intézményekre is kiterjeszteni, de az eredmény így is elgondolkodtató. Azt is fontosnak tartom leszögezni, hogy a pedagógusok nagy életkori különbségek vonatkozásában nyilatkoztak: valószínűleg más eredmény született volna akkor, ha csak alsós tanítók, vagy csak óvodapedagógusok, esetleg csak felsős, vizuális nevelés tantárgyat tanító pedagógusok töltötték volna ki a kérdőívet. De feltételezem, akkor is más véleményeket fogalmaztak volna meg, ha csak egy adott korosztályra vonatkozóan fejtik ki gondolataikat. Érdekes lenne annak a vizsgálata is, ahogy már fentebb is említettem, hogy a válaszokat befolyásolja-e az életkor, van-e különbség e téren a pályakezdő és a már esetleg a nyugdíjas évei felé tartó pedagógusok véleménye között.

Megérne még egy kutatást az is, hogy miként befolyásolja a gyermekeket a könyv borítója, illusztrációi: Louis Sachar Stanley a szerencse fia című könyv borítójának elemzése kapcsán ötlött fel bennem, ha esetleg egy másik kiadás figyelemfelkeltőbb illusztrációval ellátott változatát mutattam volna meg, akkor is ilyen kevesen választották volna? Inkább a modernebb, esetleg a régi kiadását választanák ugyanannak a könyvnek? Szerepeljen rajta illusztráció, vagy elegendő csak az a néhány szó, ami a könyvön szerepel? Mikor hívja fel jobban magára a gyermekek figyelmét? Ha a könyv borítója számára teljesen visszatetsző, de szereti a szerzőjét, ez már elég ahhoz, hogy megvásároljon, kikölcsönözzön egy könyvet? És még sorolhatnám a bennem felmerülő kérdéseket ezzel kapcsolatban. Érdekes lehet az is, hogy a kamishibai, a papírszínház, az interaktivitásával, a közösségépítő erejével milyen hatással lehet a gyermekek vizuális közlésére. Hordoz magában többletet a hagyományos mesékkel szemben a gyermekek szemszögéből?

Dolgozatomat Kárpáti Andrea szavaival zárnám:

„ (...) a fiatalok a digitális képi nyelvet nézőként elsajátítva megtanulják, mit hogyan „szokás”, és még hogyan „lehet” ábrázolni. (...) A kortárs kommunikáció képáradatának hatására gazdagodik, bővül, és nem veszít értékéből a gyermekek vizuális nyelve.” (Kárpáti 2019, 50)

HIVATKOZÁSOK

Várnai Zsuzsanna (2017): Kép és szó: a vizualitás szerepe és jelentősége a kortárs gyermekirodalomban. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, p. 387-418.

Krén Emil. Marx Dániel: Képzőművészet Magyarországon. [online] évszám nélkül [2022. 07. 23.] >URL: https://www.hung-art.hu/frames.html?/magyar/zmisc/minia-tur/14_sz/kronika/index.html

Várnai Zsuzsanna (2017): Kép és szó: a vizualitás szerepe és jelentősége a kortárs gyermekirodalomban. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, p. 387-418.

Tüskés Anna (2014): Fametszet meseillusztrációk a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Gyűjteményében, In: A mese és kontextusai, MTTK Konferencia, 2014. p. 132.

Maródi Ágnes (2013): A tankönyvi illusztrációk és képek szerepe az oktatásban. In: Belvedere Meridionale, 2013. XXV. évf. 4. sz. p. 101-107.

Tüskés Anna (2014): Fametszet meseillusztrációk a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Gyűjteményében, In: A mese és kontextusai, MTTK Konferencia, p. 132.

Domokos Mariann (2007): Adalékok a népmese és a meseillusztráció 19. századi kapcsolatához. In: Szemerkenyi Ágnes (szerk.) Folklór és vizuális kultúra. Budapest: Akadémiai Kiadó, p. 329-362.

Bezerédj Amália (1840): Flóri könyve. [online] [2022. 07. 22.] >URL: https://books.google.hu/books?id=lzdlAQAAAMAJ&pg=PA46-IA2&hl=hu&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false

Margittai Zsuzsa (2018): A sűrítés művészete – Kortárs gyerek-könyvek a művészeti nevelésben. In: Prae.hu művészeti portál [online] 2018. 02. 08. [2022. 05. 08.] <URL: <https://www.prae.hu/article/10254-a-surites-muveszete-kortars-gyerek-konyvek-a-muveszeti-nevelesben/>

Paulovkin Boglárka (2017): Képekkel, formákkal beszélni: gondolkodás, alkotás, megértés - a látás nyelvén. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, p. 429-442.

Révész Emese (2017): Varázskép – világkép : a gyermek-könyv-illusztráció szerepe a gyermeki lélek fejlődésében. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve. Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, p. 419-427.

(szerző nélkül) **Tanulás piramis.** National Training Laboratories, Bethel, Maine. [online] évszám nélkül [2022. 07. 20.] >URL: <https://hu.pinterest.com/pin/313774299029955381/>

Bartos Erika (2021): Kresz-pálya. In: Bogyó és Babóca Mesék a pöttyös házból. Pagony Kiadó, p. 210-211

Tarján Kata (2019): Hogyan segítik az illusztrációk az óvodások meseértését? Interjú Garai-Takács Zsófiával. In: Modern Iskola [online] 2019. 03. 24. [2022. 05. 08.] <URL: <https://moderniskola.hu/2019/03/hogyan-segitik-az-illusztraciok-az-ovodasok-meseerteset-interju-takacs-zsofia-katalinnal/>

Várnai Zsuzsanna (2017): Kép és szó: a vizualitás szerepe és jelentősége a kortárs gyermekirodalomban. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége,. p. 387-418.

Farkas Aranka, Pócze Diána: „Made in Tündérország” – A klasszikus és modern mesék hatásai. [online] évszám nélkül [2022. 11. 15.] >URL: <http://pszichologus-budapest.eu/pszichologus-budapest-cikkek/pszichologus-budapest-made-in-tunderor-szag.pdf> , p. 4.

Krefta Ben (2007): Manga rajzolás kezdőknek. Budapest: Egmont Kiadó

Kárpáti Andrea (2019): A gyermekrajztól a fiatalok vizuális nyelvéig. Budapest: Akadémiai Kiadó, p 50.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Adamikné Jászó Anna: Az olvasás múltja és jelene. Budapest: Trezor Kiadó, 2006. 118-142. p.

Bálint Péter: „Léttisztaság”: reflexiók a szöveg és illusztráció kontextusáról a mese-könyvekben. In: Tiszatáj, 2002. LVI. évf. 12. sz., 99-106. p.

Bartos Erika: Kresz-pálya. In: Bogyó és Babóca Mesék a pöttyös házból. Pagony Kiadó, 2021. 210-211. p.

Domokos Mariann: Adalékok a népmese és a meseillusztráció 19. századi kapcsolatához. In: Szemerényi Ágnes (szerk.) Folklor és vizuális kultúra. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007., 329-362.p.

Kasza-Kiss Brigitta – Fináncz Judit: A gyermekkönyv-illusztráció befolyásoló hatása a kisgyermekes szülők könyvvásárlási szokásaira: kutatási terv. – In: Bencéné Fekete Andrea (szerk.) Dunántúli mandulafa I. Gyökerek. Kaposvár: Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, 2016. - 102-108. p.

Kantár Balázs: Az illusztráció lehetőségei az irodalomoktatásban. In: Tóth Katalin (szerk.) Nyelv és művészet II. A 2. Nemzetközi Doktorandusz Konferencia tanulmánykötete. Nitra: Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, 2015. 129-134. p.

Kárpáti Andrea: A gyermekrajztól a fiatalok vizuális nyelvéig. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2019. 210 p

Krefta Ben: Manga rajzolás kezdőknek. Budapest: Egmont Kiadó, 2007. p 144

Maródi Ágnes: A tankönyvi illusztrációk és képek szerepe az oktatásban. In: Beldere Meridionale, 2013. XXV. évf. 4. sz. 101-107. p.

Paulovkin Boglárka: Képekkel, formákkal beszélni: gondolkodás, alkotás, megértés - a látás nyelvén. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, 2017. 429-442. p.

Révész Emese: Mentés másként – Könyvillusztráció tegnapról mára. Balatonfüred: Tempevölgy könyvek 39.

Révész Emese: Varázskép – világkép : a gyermekkönyv-illusztráció szerepe a gyermeki lélek fejlődésében. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve. Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, 2017. 419-427. p.

Slezák Ilona: Az általános iskolai tankönyvek illusztrációról, In: Könyv és Nevelés, 2011. XIII. évf. 1. sz.

Tüskés Anna: Fametszet meseillusztrációk a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Gyűjteményében, In: A mese és kontextusai, MTTK Konferencia, 2014. 132-133 p.

Varga Emőke: Az illusztrált könyv szöveg-kép viszonyainak kérdései az óvodapedagógus-képzésben. – In: Bencéné Fekete Andrea (szerk.) Lehetőségek és alternatívák a Kárpát-medencében: Módszertani tanulmányok, Kaposvár: Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, 2011. 567-571p.

Varga Emőke: Remix: a kortárs magyar illusztráció jellemzőiről. – In: H. Nagy Péter, Lapis József (szerk.) A gyerekirodalom nagykorúsítása, Budapest: Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, 2019. 78-86. p.

Várnai Zsuzsanna: Kép és szó: a vizualitás szerepe és jelentősége a kortárs gyermekirodalomban. In: Hansági Ágnes (szerk.) Mesebeszéd: A gyerek- és ifjúsági irodalom kézikönyve Budapest: Fiatal Írók Szövetsége, 2017. 387-418. p

Vass Dorotea: Amikor a mesehallgatóból meseolvasó lesz. In: Iskolakultúra, 2016. 26. évf. 7-8.sz.

Online források:

Bezerédj Amália: Flóri könyve. [online] 1840. [2022. 07. 22.] >URL:

https://books.google.hu/books?id=lzdIAQAAMAAJ&pg=PA46-IA2&hl=hu&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false

Farkas Aranka, Pócze Diána: „Made in Tündérország” – A klasszikus és modern mesék hatásai. [online] évszám nélkül [2022. 11. 15.] >URL: <http://pszichologus-budapest.eu/pszichologus-budapest-cikkek/pszichologus-budapest-made-in-tunderorszag.pdf> , 4. p.

Gábor Emese: Értekezés a gyermekkönyv-illusztráció lényegéről: a mesekönyv illusztrálás ajánlott elméleti menete. In: Gábor Emese képzőművész oldala. [online] [2022. 05. 04.]. < URL: <http://www.gaboremese.hu/muveszetpszichologia/16-ertekezes-a-gyermekkonyv-illusztraciolenyegerol>

Krén Emil. Marx Dániel: Képzőművészet Magyarországon. [online] évszám nélkül [2022. 07. 23.] >URL: https://www.hung-art.hu/frames.html?magyar/zmisc/miniatur/14_sz/kronika/index.html

Margittai Zsuzsa: A sűrités művészete – Kortárs gyerekkönyvek a művészeti nevelésben. In: Prae.hu művészeti portál [online] 2018. 02. 08. [2022. 05. 08.] <URL: <https://www.prae.hu/article/10254-a-surites-muveszete-kortars-gyerekkonyvek-a-muveszeti-nevelesben/>

(szerző nélkül) **Tanulás piramis.** National Training Laboratories, Bethel, Maine. [online] évszám nélkül [2022. 07. 20.] >URL: <https://hu.pinterest.com/pin/313774299029955381/>

Tarján Kata: Hogyan segítik az illusztrációk az óvodások meseértését? Interjú Garai-Takács Zsófiával. In: Modern Iskola [online] 2019. 03. 24. [2022. 05. 08.] <URL: <https://moderniskola.hu/2019/03/hogyan-segitik-az-illusztraciok-az-ovodasok-meseerteset-interju-takacs-zsofia-katalinnal/>

(szerző nélkül) Magyar néprajzi lexikon, [online] évszám nélkül [2022. 07. 29.] <URL: <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/2-554.html>

Képek forrásanyaga:

1. **kép: Minyonok.** In: Pinterest. [online] évszám nélkül [2022. 11. 09.] >URL: <https://hu.pinterest.com/pin/330662797640453866/>
2. **kép: Pókember.** In: Pixabay20. [online] évszám nélkül [2022. 11. 15.] >URL: <https://pixabay.com/hu/images/search/p%C3%B3kember/>
3. **kép: Venom.** Mindeközben In: Index. [online] 2021. 03. 22. [2023. 04. 10.] >URL: <https://index.hu/mindekozben/poszt/2021/03/22/csuszik-a-venom-2.-nem-a-virus-miatt/>
4. **kép: Minecraft.** Egymásra talált építő- és videójáték. In: Márkamonitor. [online] 2014. 11. 28. [2023. 04. 15.] >URL: <https://markamonitor.hu/2014/11/28/egy-masra-talalt-epito-es-videojatek/>
5. **kép: Minecraft.** A legjobb Minecraft modok 2022. In: MCB. [online] 2022. 02. 24. [2023. 04. 15.] >URL: <https://minecraftblog.hu/a-legjobb-minecraft-modok-2022>
6. **kép: Littlest Pet Shop színezőlapok.** In: Coloring-book. [online] évszám nélkül [2022. 11. 14.] >URL: <http://www.coloring-book.info/coloring/Littlest%20Pet%20Shop/littlest-petshop-07.jpg>

7. **kép:Santoro Gorjuss.** In: Peripetie [online] évszám nélkül [2022. 11. 09.]
>URL: <https://www.peripetie.at/hu/santoro-london-kivanolap-gorjuss-cherry-blossom>
8. **kép: Artizan Írólap.** Papír Kontúr Kft. Győr
9. **kép: Manga.** In: Aztadejoajándék. [online] 2022. 04. 20. [2023. 04. 13.] >URL: <https://aztadejo.hu/manga-anime>

A kérdőívek forrásanyaga:

Felső:

- Horváth Viktor:** Diótörő. Pécs: Jelenkor Kiadó, 2011. p. 119.
- Kertész Erzs:** Panthera-A hógömb fogságában. Budapest: Pagony Kiadó, 2017. p. 104.
- Glynn, Connie:** Beépített hercegnő. Budapest: Menő Könyvek, 2018.
- Defoe, Daniel:** Robinson Crusoe. Pécs: Alexandra Kiadó, 2011.
- Doszpod Kata:** Kezdő Manga stílus rajztanfolyam. In: Művészház [online] évszám nélkül [2022. 12. 18.] <URL: <https://muveszhaz.com/jobb-agyfeltekes-rajztanfolyam-mok/manga-stilus-rajztanfolyam-2/>
- Dumas, Alexandre:** A fekete tulipán. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1961.
- Han, Jennie:** A nyár, amikor megszépültem. Szeged: Könyvmolyképző Kiadó, 2021.
- Leiner Laura:** Késtél. Budapest: Carta Teen Kiadó, 2016.
- Móricz Zsigmond:** Légy jó mindhalálig. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó Zrt. 2013.
- Riordan, Rick:** Pery Jackson. Szeged: Könyvmolyképző Kiadó, 2016.
- Rowling, J.K.:** Harry Potter. Budapest: Animus Könyvek, 2019.
- Sachar, Louis:** Stanley kincse. Maxim Könyvkiadó, 2016.
- Vacuki Nobuhiro:** Ruroni Kensun. In: A Szent Imre Antikvárium. [online] évszám nélkül [2022. 12. 18.] <URL: <https://szentimreantikvarium.hu/katalogus/index.php?category=149>

Alsó:

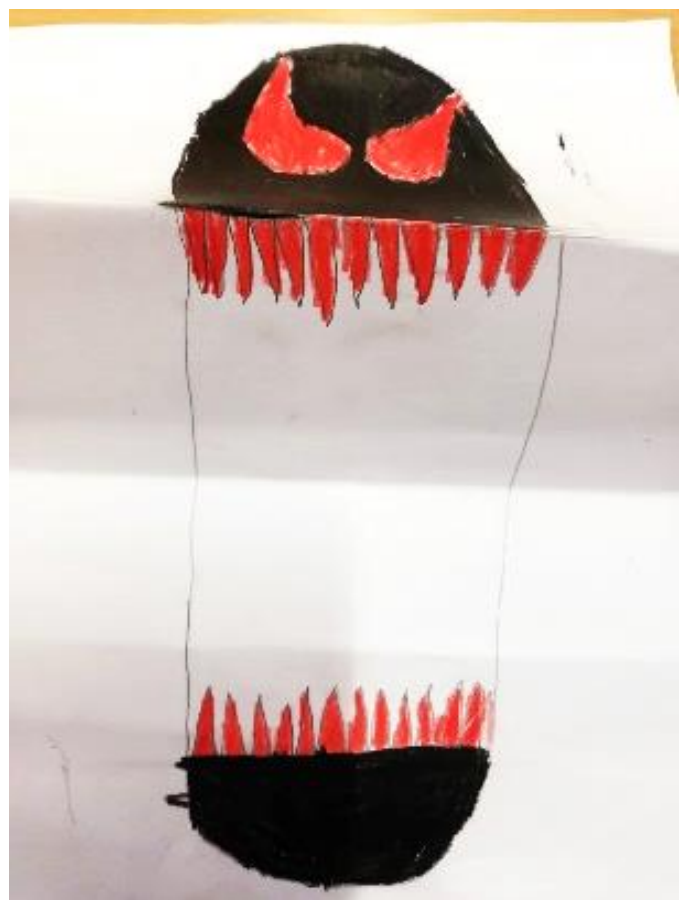
- Banks, Rosie:** Karácsonykastély. Budapest: Manó Könyvek Kiadó, 2016. p. 13.
- Berg Judit:** Rumini. Budapest: Pozsonyi Pagony Kiadó, 2017.

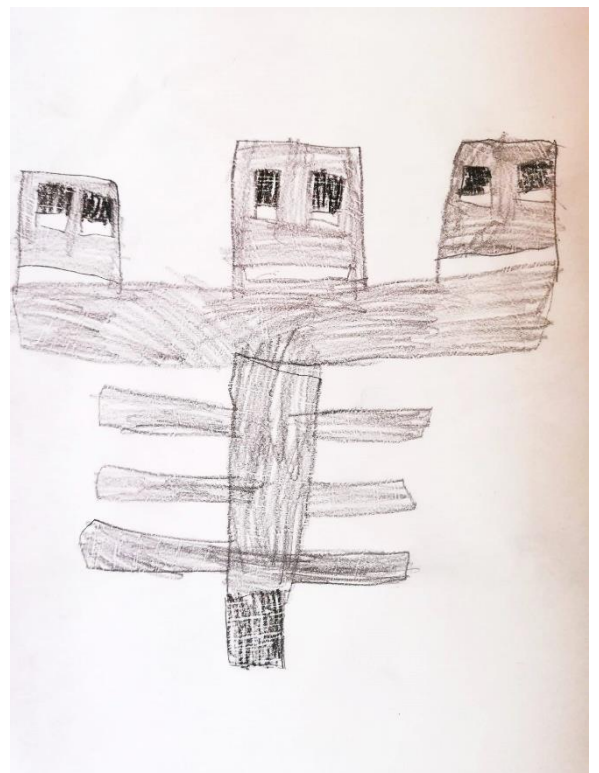
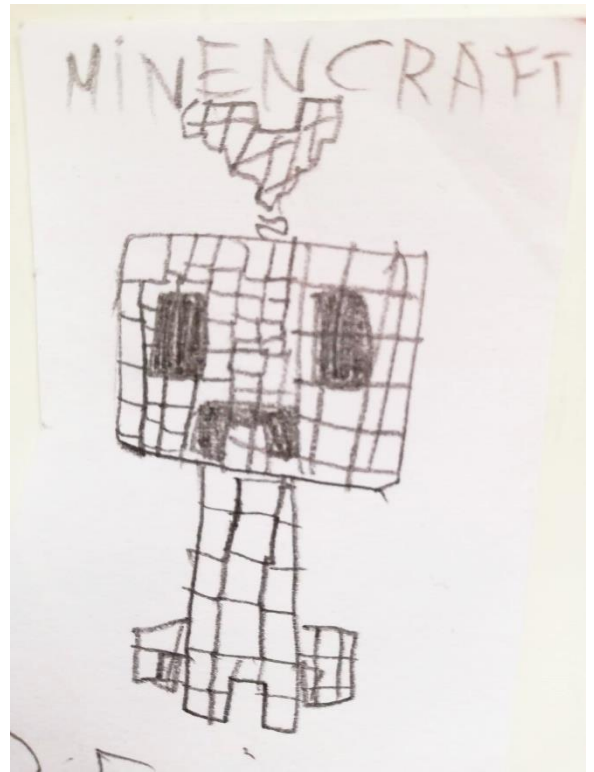
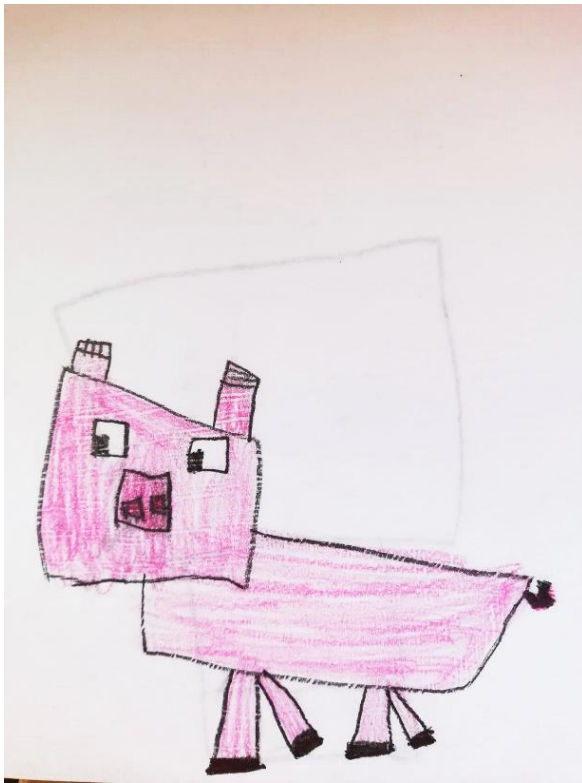
- Fekete István:** Vuk. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 2009.
- Finy Petra:** Milu az indiánok között. Budapest: Pagony Kiadó, 2016. p. 35.
- Marosiné Horváth Erzsébet** (szerk.): Grimm mesék. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987.
- Glaux, Raphaële:** Loup. Paris: Groupe Fleurus, 2007. p. 2.
- Kormos István:** A nyár gyerekei. Budapest: Móra Könyvkiadó, 1986.
- Pierrazzi Mitri, Monica:** Legjobb barátom a cica. Kisújszállás: Pannon-Litteretúra Kft. 2015. p. 16.
- Saint-Exupéry, Antoine:** A kis herceg. (hely nélkül): Elektra Könyvkiadó, 2015. p. 7.
- McBrien, Thomas:** Minecraft – Lenyűgöző bázisok. [online] 2022. [2022. 12. 18.] <URL: <https://www.mai-konyv.hu/minecraft-lenyugozo-bazisok-thomas-mcbrien-73399>
- Stilton, Tea:** A jéghercegnő. Pécs: Alexandra Kiadó, 2014.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

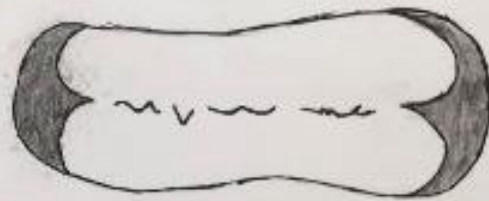

tooth 1 for

tooth 1 for

2. számú melléklet

Tanulói kérdőív alsósoknak:

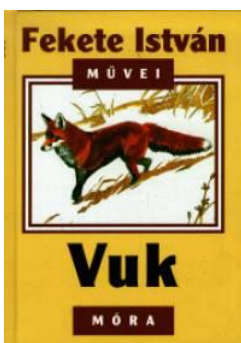
Tanuló kora:

Neme:

1. A szüleid szoktak neked meséket olvasni? (első évfolyamosoknak) Te szoktál meséket olvasni? (3. évfolyamosoknak)
2. Ha nem szereted a könyveket, mivel töltöd szívesen a szabadidőd?
3. Ezek általában saját könyvek, vagy könyvtárból kölcsönzöd ki őket?
4. Mi alapján választasz ki magadnak egy könyvet?
5. A borító alapján melyik könyvet választanád?

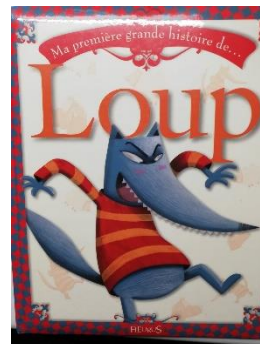
(Berg 2017)

(Fekete 2009)

(McBrien 2022)

(Glaux 2007)

(Grimm 1987)

(Finy 2016)

(Kormos 1986)

(Stilton 2014)

6. A meseillusztrációk közül melyik tetszik neked a legjobban? Miért?

(Kormos 1986)

(Glaux 2007)

(Pierrazzi Mitri 2015)

(Saint-Exupéry 2015)

(Finy 2016)

(Banks 2016)

7. Van kedvenc mesehőspöd? Ki az és melyik mesében szerepel?
8. Amikor kedvtelésből rajzolgatsz, szoktál másolni is?
9. Ha igen, miket szoktál másolni?
10. Honnan másolod? Az internetről vagy könyvből?
11. Mit gondolsz, szebben rajzolsz, ha másolod a képet?
12. Szívesebben rajzolsz, ha másolhatsz?

3. számú melléklet

Felsőss tanulói kérdőív kérdései:

Válaszadó neve:

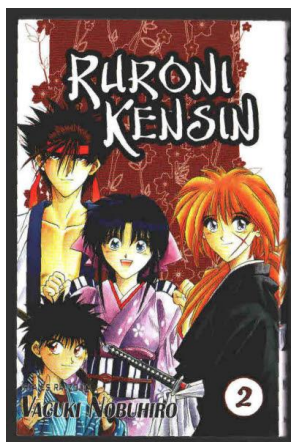
Kora:

1. Milyen gyakran olvasol könyveket?
2. Ha nem szeretsz olvasni, mit szoktál csinálni szabadidődben?
3. Ezek általában saját könyvek, vagy könyvtárból kölcsönzöd ki őket?
4. Könyvválasztásnál mi befolyásol téged? Többet is választhatsz!

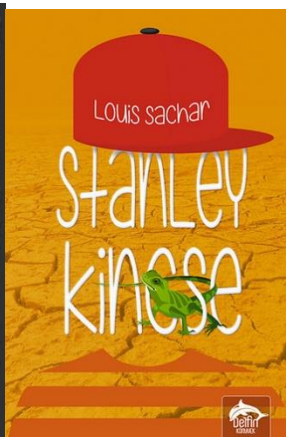
Valaki ajánlotta a könyvet. Tetszett a borítója. Sok képet tartalmaz. Nem baj, ha nem tartalmaz képeket a könyv. Mert menő, mindenki ezt olvassa. A könyv hosszúsága.

A könyv szerzője. Egyéb:

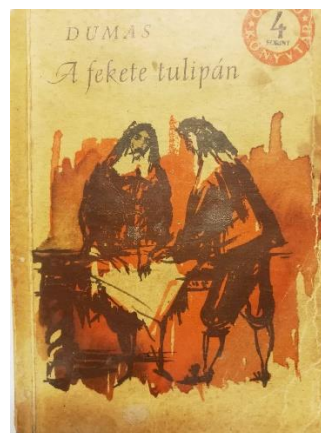
5. A könyvek közül melyiket választanád szívesen a borítója alapján? Miért?

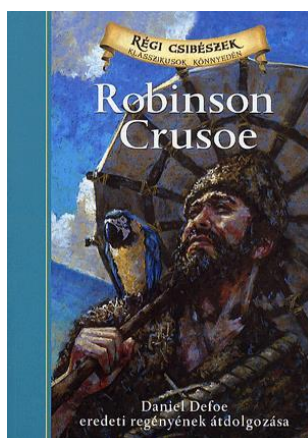
(Vacuki é. n.)

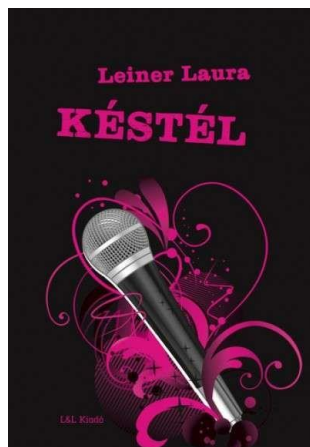
(Sachar 2016)

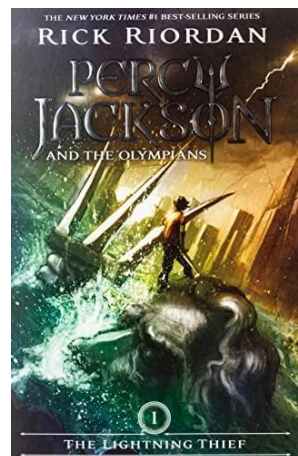
(Dumas 1961)

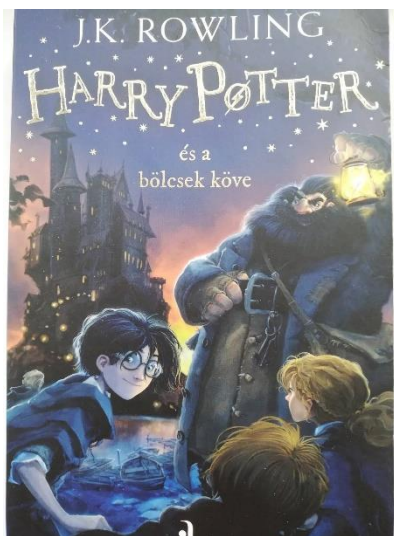
(Defoe 2011)

(Leiner 2016)

(Riordan 2016)

(Rowling 2019)

(Glynn 2018)

(Han 2021)

6. Melyik meseillusztráció tetszik neked jobban? Miért?

(Horváth 2011)

(Kertész 2017)

(Doszpod é. n.)

(Móricz 2013)

7. Kik a kedvenc meseszereplőid? Melyik mesében találkozhatunk velük?
8. Amikor kedvtelésből rajzolgatsz, szoktál másolni is?
9. Ha igen, milyen formákat?
10. Honnan másolod: az internetről vagy könyvből?
11. Ilyenkor az egész formát lemásolod vagy csak egy részét?

12. Mit gondolsz, szebben rajzolsz, ha másolod a képet?
13. Szívesebben rajzolsz, ha másolhatsz?

A pedagógus kérdőív kérdései:

Válaszadó neve:

Munkaköri beosztása:

Pedagógusi munkakörben eltöltött idő:

1. Ön, mint pedagógus, mit tapasztal arra vonatkozóan, hogy a gyerekek sablonnal, mintaadással, vagy a saját fantáziájuk szerint alkotnak szívesebben? Mi lehet ennek az oka? Melyik tevékenységi forma jellemző leginkább a rajzórákra?
2. A gyermekek mennyire érzik szükségét, hogy kész mintáról dolgozzanak, igénylik-e az effajta segítséget az alkotások során? Amennyiben igen, akkor Önök szerint honnan merítik az ötleteket?
3. Ön milyen előnyeit, illetve hátrányait tapasztalta meg a sablon használatnak?
4. Ön szerint melyik tevékenység fejleszt jobban, ha másol, vagy ha önállóan alkot a kisgyermek?
5. Ön pedagógusként szívesen használ sablonokat, kész mintadarabokat a munkája során?
6. Rajzórai foglalkozásokon előkerülnek mesék és azok illusztrációi? Milyen szerepet töltenek be a tanórán?
7. Amennyiben igen, ezek mesekönyv vagy más egyéb multimédiás közegből származnak?
8. Mit gondol, a mesekönyvek képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését?
9. Mit gondol, az online tartalom, mesék és videójátékok képi világa mennyire befolyásolja a gyermekek vizuális közlését?
10. Mely tartalom megjelenési formájával találkozik többet; a mesekönyvek vagy a digitális tartalmak, játékok ábrázolása a gyakoribb a gyermekek rajzáiban?
11. Fedez-e fel különbséget az egyes korosztályok, vagy a nemek közti ábrázolási szokásokban?

NYILATKOZAT

Alulírott PARAGI-NARAI ZERNADETT, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KÁPOSVÁR Campus, TANÍTÓ szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év április hó 15. nap

Paragi-Narai Zernadett
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023 év április hó 26. nap

B8
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!